

**LIETUVOS INTELEKTUALŲ IR NEVYRIAUSYBINIŲ
ORGANIZACIJŲ (LINVO)
KOALICIJA**

**EKSPERTINĖS IŠVADOS, PAREIŠKIMAI
IR REZOLIUCIJOS
2014 m.**

Dėl mūsų šalies vertybių būklės (atviras laiškas)	2 p.
Forumo „Šeima ir vaikai ateities Lietuvoje“ rezoliucija	6 p.
S.Arlauskas. Šeimos ontologija ir jos konstitucinės doktrinos Lietuvoje problema	8 p.
Pareiškimas dėl konferencijos „Smurto bei savižudybių prevencija ir destruktivusis menas Lietuvoje“ rezoliucijos įgyvendinimo	13 p.
Išvados „Dėl LR Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus 2013 metų veiklos ataskaitos“	16 p.
Ekspertinės išvados ir siūlymai dėl partnerystės santykių įtvirtinimo LR Civiliniame kodekse	17 p.
Ekspertinės išvados „Dėl Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos sprendimo nutraukti LR Seimo narės M.A.Pavilionienės skundo tyrimo“	19 p.
Dėl nepagrįsto Lietuvos Respublikos piliečių baudžiamojo persekiojimo Rusijos Federacijoje	22 p.
Ekspertinės išvados dėl Europos konvencijos dėl smurto prieš moteris ir smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir šalinimo(Stambulo konvencijos)	24 p.
Mokslininkai: valdžios mėginimai kurti pilietinę visuomenę be piliečių pasmerkti nesėkmei	28 p.
Mokslinės konferencijos „Pilietinė visuomenė - misija visų ir kiekvieno“ rekomendacijos:	
• dėl atstovų į lietuvis nvo tarybą atrankos principų.....	30 p.
• dėl prioritetinių visuomenės vystymo kryptių	31 p.

**Kandidatams į Lietuvos Respublikos Prezidentus
Kandidatams rinkimuose į Europos Parlamentą
Lietuvos Respublikos Seimo nariams
Lietuvos rinkėjams
Žiniasklaidai**

**DĖL MŪSŲ ŠALIES VERTYBIŲ BŪKLĖS
ATVIRAS LAIŠKAS**

2014 m. gegužės 2 d.

Daugelio žmonių atmintyje yra įsirežęs laikas, kai prasidėjo Lietuvos išsilaisvinimas iš totalitarinės valstybės gniaužtų. Jis reiškė ne tik išsiveržimą iš represinės sistemos, bet ir priartėjimą prie laisvojo pasaulio, kuris tada atrodė daug teisingesnis, humaniškesnis, protingesnis ir darnesnis. Dėl to visi jutome ypatingą entuziazmą ir moralinį pakilimą.

Tačiau gana greitai mus apėmė nerimas. Valdymui nebuvo pasirėmę, o gundymų labai daug. Išlaisvintos griauamosios jėgos pasirodė nepalyginamai stipresnės už kuriamąsias, sužadintas egoizmas išūlesnis už norą sugyventi, aistringas troškimas atkeršyti stipresnis už sveiką protą ir demokratinius bendravimo įgūdžius. Padėtį šalyje kontroliuoti sekėsi sunkiai. Stigo ne tik patirties ir išminties, bet neretai ir geros valios.

Daug vilčių ir galimybių mums atvėrė išėjimas į Vakarų pasaulį. Ten buvo sukauptos pagrindinės moderniosios civilizacijos vertybės: pilietinių laisvių tradicijos ir aukščiausios kvalifikacijos, demokratinės normos ir technologijos, teisinės sistemos ir universitetai, pagrindinės mokslo teorijos ir meno šedevrai, filosofijos idėjos ir muziejiniai raritetai. Todėl vis labiau glumino, kad iš Vakarų pasaulio buvo skubama perimti toli gražu ne tai, kas vertingiausia, kas skatintų mūsų valstybės atgimimą ir kultūrinę brandą, o tai, kuo ėmėsi prekiauti pats skurdžiausias andergraundas, ką lengviausia mėgdžioti ir kopijuoti, kas lėkščiausia, paradoksaliausia ir destruktiviausia. Sunku buvo stebėti, kai griauamos fundamentaliosios žmogiškojo gyvenimo normos ir vertybės, kai taip lengvai pasiduodama mirties „kultūrai“, kai nutrinamos ribos tarp profesionalumo ir diletantiškumo, tarp mokslo ir šarlatanizmo, o mokesčių mokėtojų sąskaita yra apmokama už primityviausias patyčias iš tautos, žmogaus orumo ir civilizuotumo. Skaudu buvo ir tebėra matyti, kai visuomenei diegiama laisvė – be atsakomybės, politika – be tautos interesų suvokimo, teisėtvara – be teisingumo, viešas bendravimas – be elementarios pagarbos žmogui. Buvome gyvi liudininkai to proceso, kuris patyčias ėmė vadinti juokavimais, abejingumą – tolerancija, vaikėžiškus pasimaiyvumus – meno kūryba. Mūsų akyse meilė pakeitė seksas, santuokinius asmenis – sugyventiniai. Dabar yra „išaiškinta“ net ir tai, kad žmogaus lytis jau neturi prasmės, kad buvimas tėvu ir motina yra tik senas įprotis, bet kokia žmonių pora gali vadintis šeima.

Praėjo 23-eji metai. Rodos, jau turime daug ko: sparčiai gražėja miestai, gatvės perpildytos automobilių, pilnos prekių parduotuvės, net kvapą užima techninės naujovės... Galiausiai gyvename Europos Sąjungoje, esame įgiję tam tikras tarptautinio saugumo garantijas, galime laisvai judėti, kalbėti ir rašyti. Bet tai mažai tedžiugina, o nusivylimas tik gilėja. Europos Sąjungoje gyvename vos dešimt metų, bet per tą laiką netekome beveik trečdaliai jaunų šalies kūrėjų. Savo gimtajame krašte jie jautėsi palikti likimo valiai, bejėgiai ir niekam nereikalingi. Apie du trečdaliai abiturientų šiandien ketina palikti Tėvynę ir papildyti užsienio darbo rinką. Turime pripažinti, kad mūsų valstybė ir jos administracija iki šiol nesugebėjo sudaryti sąlygų, kad visi įstengtume išgyventi savo šalyje. Dėl to liovėmės stebėtis, kad ne tik žymi dalis emigrantų, bet ir kai kurie Lietuvos gyventojai jau nebenori būti lietuviais ir su panieka taria Lietuvos vardą.

Mus gniuždo ne tik didžiausia emigracija. Šalyje įsiviešpatavo stipriojo kultas, agresyvumas, neįsivaizduotas žiaurumas ir panieka žmogui. Čia daugiausia savižudybių, neregėti nusikaltimų mastai ir formos... Visuose socialiniuose sluoksniuose išplito kraštutinis egoizmas, nihilizmas, cinizmas, viešos patyčios, neapykanta žmoniškumui ir vulgarų „kultūra“. Kartais atrodo, kad peržengėme elementariausias civilizuotumo normas ir užmiršome visus žmogiškojo bendravimo ir sugyvenimo būdus. Beveik jau norma tapo nusivylimas savo valstybe. Vis sparčiau klimpstame į gilią moralinę, o kartu ir demografinę krizę.

Mums labai reiktų įsiminti žybaus civilizacijų istorijos tyrinėtojo A. Toinbio perspėjimą: „Civilizacijų niekas nesunaikina, jos baigiasi savižudybe“. Dažnai tai būdinga ir tautoms. Bet mes kol kas tik stebime, kaip uoliai skiepijamas lėkščiausias hedonizmas ir aklo vartojimo godulys, tyčiojamas iš žmogaus orumo, menkinamas teisingumas, naikinamos bazinės padorumo normos ir vertybės.

Mėgstama sakyti, kad šios bėdos būdingos visai Vakarų civilizacijai, kad ji taip pat išgyvena krizę. Galbūt ir taip. Bet tai nesumažina mūsų atsakomybės už savo tautos išlikimą ir jos kultūrą. Juolab kad paprastos demokratinės permainos stringa kiekviename žingsnyje, o žmonių tarpusavio santykiai, jų dvasinė būklė beveik negerėja. Nors valstybės teisinės normos per Nepriklausomybės laikotarpį gerokai sutvirtėjo, tačiau kriminalinės grupuotės nenyksta: jos traukiasi į šešėlį arba suauga su legaliu verslu bei valdžios institucijomis. Valstybės turtas atsiduria ne sąžiningiausiųjų, bet sukčiausiųjų rankose, o su turtu jiems pereina ir viešpatavimo galia. Nepažeidžiamos lieka tik stipriųjų „teisės“ ir galingųjų kultas...

Šio laiško atsiradimą paskatino ne tik stiprėjantis pilietinis aktyvumas, bet ir vieši dvasininkų, įtakingų kultūros kūrėjų, pavienių verslininkų pareiškimai imtis pilietinės atsakomybės už savo šalies likimą. 2013 m. lapkričio 26 d. krikščionių bažnyčių ir bendruomenių vadovai Lietuvoje bei įgaliojami atstovai pasirašė bendrą Memorandumą. Juo siekiama atkreipti visuomenės dėmesį į viešojoje erdveje skleidžiamas pažiūras, kurios yra nukreiptos prieš žmogaus prigimtį, kelia grėsmę šeimai, santuokos institutui, telkia pastangas atimti iš žmogaus teisę gimti ir gyventi, o iš tėvų teisę auklėti vaikus pagal savo įsitikinimus bei istorijos patikrintas vertybes. Ši senus konfesinius nesutarimus peržengianti krikščioniškų bažnyčių vienybė šiandien galėtų būti geras pavyzdys visų Lietuvos gyvenimo sričių lyderiams ir kitoms ryškioms asmenybėms, kaip rūpestis tautos išlikimu turėtų susodinti prie bendro stalo skirtingų pažiūrų ir interesų žmones.

Prisijungdami prie šių išskirtinio dėmesio reikalaujančių pastangų, mes kreipiamės į visus geros valios žmones, kviesdami susitelkti tam, kad prasidėtų ryžtingas ir solidarus moralinis pasipriešinimas visoms sparčiai plintančioms ir destruktivių jėgų platinamoms dvasinės savinaikos formoms. Pribrendo laikas ryžtingai atmesti neatsakingą, patologišką ir komercializuotą „išsilaisvinimą“ iš istoriškai patikrintų civilizuoatumo, padorumo ir žmoniškumo normų.

Kreipiamės į visus pilietiškai užsigažavusius visuomeninių organizacijų, kultūros įstaigų vadovus, mokslininkus, menininkus, mokytojus, valstybės įstaigų tarnautojus, į pozityvių gyvenimo formų kūrėjus, nuo kurių priklauso mūsų atgimstančios valstybės ateitis, priešintis bendražmogiškų vertybių, nacionalinių papročių ir tradicijų naikinimui. Raginame saugoti ir ginti pagrindines žmogaus teises ir laisves, įtvirtintas Visuotinėje žmogaus teisių deklaracijoje, Tarptautiniame pilietinių ir politinių teisių pakte, Tarptautiniame ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių pakte.

Primygtinai raginame būsimąjį (ją) Lietuvos Respublikos Prezidentą (ę), būsimuosius Europos Parlamento narius, Seimo Pirmininkę ir Seimo narius, Ministrą pirmininką ir visą Vyriausybę ištikimai saugoti mūsų konstitucines vertybes, priimti ir įgyvendinti tik tokius įstatymus, kurie:

- užtikrintų tiesioginės demokratijos galimybes ir visų piliečių dalyvavimą valstybės valdyme;
- derintų visų socialinių sluoksnių bei grupių interesus ir maksimaliai sumažintų žmonių socialinę atskirtį;
- esmingai sustiprintų visuomenės bendruomeniškumą ir pilietinį solidarumą;
- sudarytų sąlygas, kad žmonės ne tik norėtų gyventi ir galėtų išgyventi savo krašte, bet ir savo šalimi pradėtų didžiuotis;
- puoselėtų laiko išbandytas tradicijas ir papročius, užtikrintų tautos ir jos kultūros istorinį tęstinumą;
- saugotų gimtąją žemę, tausotų jos resursus ir gamtinę aplinką;
- skatintų vaikų gimstamumą ir gintų tėvų teisę auklėti vaikus pagal savo pačių religinius bei dorovinius įsitikinimus;
- saugotų asmens ir šeimos gyvenimo privatumą, saugotų ir gintų šeimą, kaip svarbiausią visuomenės ląstelę;
- draustų pavojingą eksperimentavimą su žmogaus prigimtimi, stabdytų genetinį dizainą, vienalytes santuokas ir kt.;
- saugotų žmogaus orumą, minties, sąžinės, įsitikinimų, žodžio ir religijos laisvę;
- neleistų žmogaus paversti preke, draustų prostituciją, surogatinių motinų verslą;
- įgyvendintų savižudybių prevenciją, stabdytų grėsmingai platinamą ir plintančią mirties „kultūrą“;
- skatintų sąžiningą pilietinių ir moralinių pareigų atlikimą, didintų atsakomybę už duotą žodį, priesaiką ir priimamus sprendimus.

Privalome gerai įsisąmoninti *visos dabartinės kartos* moralinę atsakomybę už būsimas kartas ir tautos išlikimą. Kviečiame Lietuvos rinkėjus nelikti pasyviais civilizacinės dramos stebėtojais, o būti savo tautos, taigi ir savo pačių, išlikimo, subalansuotos kultūros, atsakingos laisvės gynėjais.

Būtina priešintis visoms demoralizacijos, nihilizmo ir kitoms dvasinės degradacijos formoms, kad tariamos pažangos vardu nebūtų palaikomas ėjimas iki susinaikinimo.

Parašai:

REGIMANTAS ADOMAITIS -

Lietuvos kino ir teatro aktorius, Lietuvos Sąjūdžio iniciatyvinės grupės narys, apdovanotas DLK Gedimino III laipsnio ordinu, Lietuvos Nepriklausomybės medaliu, ordino „Už nuopelnus Lietuvai“ Komandoro didžiuoju kryžiumi, Nacionalinės premijos laureatas.

JUOZAS ANTANAVIČIUS -

muzikologas, visuomenės veikėjas, Lietuvos Muzikos ir teatro akademijos profesorius, humanitarinių mokslų daktaras, apdovanotas DLK Gedimino 4 laipsnio ordinu

SAULIUS ARLAUSKAS-

teisės filosofas, profesorius

VACLOVAS BAGDONAVIČIUS-

filosofas, Vydūno draugijos garbės pirmininkas, Vydūno fondo (Čikaga) premijos laureatas

VYTAUTAS BUBNYS-	rašytojas, prozininkas, dramaturgas, eseistas
ANTANAS BURASČAS-	LMA akademikas, profesorius, Lietuvos Sąjūdžio iniciatyvinės grupės narys
LEOPOLDAS DIGRYS -	vargonininkas, pianistas, profesorius, dabartinės lietuvių vargonavimo mokyklos įkūrėjas, Respublikinės premijos laureatas.
BRONIUS GENZELIS -	humanitarinių mokslų habilituotas daktaras, profesorius, Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos Akto „Dėl Lietuvos nepriklausomos valstybės atstatymo“ signataras, Valstybinės mokslo premijos laureatas
POVILAS GYLYS -	ekonomistas, profesorius, Tarptautinės ekonomistų asociacijos tarybos narys, Sąjūdžio dalyvis, Lietuvos Respublikos ir penkių užsienio šalių ordinų kavaličius
ROMUALDAS GRIGAS -	sociologas, publicistas, habilituotas socialinių mokslų daktaras, LMA narys korespondentas
BOGUSLAVAS GRUŽEVSKIS-	ekonomistas, habilituotas daktaras, Vilniaus universiteto ir Lietuvos karo akademijos profesorius, LSTC Darbo ir socialinių tyrimų instituto direktorius
EUGENIJUS IGNATAVIČIUS -	aktorius, rašytojas, apdovanotas Riterio kryžiumi „Už nuopelnus Lietuvai“
VIDMANTĖ JASUKAITYTĖ -	rašytoja, publicistė, Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos Akto „Dėl Lietuvos nepriklausomos valstybės atstatymo“ signatarė, Lietuvos rašytojų sąjungos narė, Lietuvos moterų sąjungos įkūrėja, literatūrinių premijų laureatė
EUGENIJUS JOVAIŠA -	archeologas, LEU profesorius, humanitarinių mokslų daktaras
GUNARAS KAKARAS -	astronomas, Lietuvos etnokosmologijos muziejaus direktorius
VLADAS KANČIAUSKAS -	dailininkas, skulptorius
NIJOLĖ KARAŠKAITĖ -	pedagogė, VšĮ „Musica vitale“ vadovė
ALGIMANTAS S. KLIAUGA -	dailininkas
JUOZAS ALGIMANTAS KRIKŠTOPAITIS -	fizikas ir filosofas, profesorius, habilituotas mokslų daktaras, Baltijos valstybių mokslo istorijos ir filosofijos asociacijos prezidentas
ANTANAS KUDZYS -	inžinierius-statybininkas, habilituotas daktaras, profesorius, LMA tikrasis narys. Tarptautinės tiltų ir konstrukcijų asociacijos, Europos mechanikų draugijos, Tarptautinės statinių tyrimo ir standartų tarybos narys.
IRENA MERKIENĖ -	istorikė-etnologė, habilituota mokslų daktarė, Lietuvos katalikų mokslo akademijos akademikė, Lietuvos mokslo premijos laureatė
GEDIMINAS MERKYS -	sociologas, profesorius, habilituotas mokslų daktaras
ROMUALDAS OZOLAS -	filosofas, pedagogas, Lietuvos sąjūdžio iniciatyvinės grupės narys, Sąjūdžio Seimo tarybos vicepirmininkas, Lietuvos Nepriklausomybės Akto signataras
KĘSTUTIS PUKELIS -	Vytauto Didžiojo universiteto studijų kokybės centro vadovas, profesorius, habilituotas mokslų daktaras
VYTAUTAS RADŽVILAS -	filosofas, Vilniaus universiteto profesorius, humanitarinių mokslų daktaras, Lietuvos Sąjūdžio iniciatyvinės grupės narys
KĘSTUTIS RAMONAS -	dailininkas, pedagogas
VYTAUTAS RUBAVIČIUS -	rašytojas, humanitarinių mokslų daktaras, Lietuvos kultūros tyrimų instituto mokslo darbuotojas
SILVIJA SONDECKIENĖ -	muzikė, violončelininkė, Lietuvos muzikos ir teatro akademijos profesorė

SAULIUS SONDECKIS -	smuikininkas, dirigentas, profesorius, Nacionalinės kultūros ir meno premijos laureatas, apdovanotas DLK Gedimino I ir V laipsnio ordinais, atminimo medaliu, Marijos žemės kryžiaus 4-ojo laipsnio ordinu, Austrijos garbės kryžiumi.
ALOYZAS STASIULEVIČIUS -	tapytojas, pedagogas, apdovanotas Riterio kryžiumi „Už nuopelnus Lietuvai“
KRESCENCIJUS STOŠKUS -	filosofas, humanitarinių mokslų daktaras, Lietuvos kultūros kongreso ir Nepartinio demokratinio judėjimo tarybos pirmininkas
LIUCIJA STULGIENĖ -	matematikė, muzikų rėmimo fondo direktorė, apdovanota LDK Gedimino ordinu
REGIMANTAS TAMOŠAITIS -	Vilniaus universiteto docentas, humanitarinių mokslų daktaras, literatūros kritikas
ALFONSAS VAIŠVILA -	teisės filosofas ir teoretikas, M. Romerio universiteto profesorius, habilituotas mokslų daktaras
GRAŽINA VITARTAITĖ -	docentė, nusipelnusi meno veikėja, dailininkė

Atviro laiško nuostatomis pritaria Lietuvos nevyriausybinių organizacijų:

Lietuvos Helsinkio grupė, STASYS STUNGURYS,
Lietuvos žmogaus teisių asociacija, VYTAUTAS BUDNIKAS,
Piliečių gynbos paramos fondas, STASYS KAUŠINIS,
Asociacija Nepartinis demokratinis judėjimas, Kęstutis Zaborskas,
Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacija, ROMUALDAS POVILAITIS,
Lietuvos kultūros ir politikos institutas, ANTANAS STAPONKUS,
Jaunimo sambūris „Pro Patria“, VYTAUTAS SINICA,
Socialinės veiklos asociacija „Šviesos kampelis“, JOLANTA LIPKEVIČIENĖ,
Asociacija „Tėvų pedagogų sąjūdis“, INDRĖ PAVINKŠNIENĖ,
Lietuvos tėvų forumas, AUDRIUS MURASKAS,
Pasaulio gydytojų federacijos „Už žmogaus gyvybę“ Lietuvos asociacija, JANINA IRENA TARTILIENĖ,
Gausių šeimų asociacija, ANGELĖ KOSTOGRIZIENĖ,
Vakarų Lietuvos tėvų forumas, KRISTINA PAULIKĖ,
Radviliškio rajono gausių šeimų asociacija „Šeimos židinys“, KRISTINA ČERNOMOREC,
„Tėvų pedagogų sąjūdis“, INDRĖ PAVINKŠNIENĖ,
Lietuvos Teisininkų Sąjunga „Nuomonės“, MARIJA EINORIENĖ,
Vilniaus universiteto Teisės fakulteto studentų ateitininkų korporaciją „Iustitia“, VYTIS TURONIS

**LIETUVOS INTELEKTUALŲ
IR NEVYRIAUSYBINIŲ ORGANIZACIJŲ FORUMO
„ŠEIMA IR VAIKAI ATEITIES LIETUVOJE“
REZOLIUCIJA**

Lietuvos Respublikos Seimas
2014 m. gegužės 22 d.
Vilnius

Atsižvelgdamas į tai, kad didžiausiu iššūkiu Lietuvai tapo nevaldoma emigracija ir visuomenės senėjimas: per metus vidutiniškai iš Lietuvos emigruoja apie 30 tūkstančių piliečių, o gimsta apie 7 tūkstančiais mažiau žmonių negu miršta;

Įvertindamas pavojus, kuriuos vaikų doroviniam ugdymui, šeimos gyvybingumui ir visuomenės integralumui kelia Europoje ir pasaulyje norma tapęs vertybinis infantilumas ir šeimos instituto moralinė destrukcija, siekiai paneigti tradicinius vyrų ir moterų socialinius vaidmenis, sumenkinti vyro ir moters santuokos pagrindu sukurtos šeimos socialinę funkciją, siūlymai sumažinti tėvų poveikį vaikų auklėjimui ir nuo pat mažumės darželiuose bei mokyklose vykdyti vaikų lytinį švietimą;

Pabrėždamas, kad blogėjanti demografinė situacija didina ne tik su visuomenės senėjimu susijusias valstybės išlaidas, bet ir kelia grėsmę tautos išlikimui;

Suvokdamas teisiškai neapibrėžtą ir socialiai nepatikimą dabartinės šeimos Lietuvoje būklę ir būtinybę sukurti konstitucinį šeimos ir vaikų apsaugos mechanizmą ir siekdamas iš esmės sustiprinti valstybės globą bei paramą šeimai, skatinti vaikų gimimą stiprinant santuokos institutą;

Vadovaudamasis Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos, Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto, Tarptautinio ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių pakto bei Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatomis, Lietuvos intelektualų ir nevyriausybių organizacijų forumas kviečia Lietuvos Respublikos Seimo narius ir būsimąjį Lietuvos Respublikos Prezidentą(ę):

1. Pritarti ir siūlyti patvirtinti daugumos LR Seimo narių inicijuotą Lietuvos Respublikos Konstitucijos 38 straipsnio papildymo ir pakeitimo įstatymo projektą (Nr. XIIP-1217), kuriame siūloma įtvirtinti nuostatą, kad „Šeima yra visuomenės ir valstybės pagrindas. Šeima sukuriama sudarius santuoką. Santuoka sudaroma laisvu vyro ir moters sutarimu. Šeima taip pat kyla iš motinystės ir tėvystės. Valstybė saugo ir globoja santuoką, šeimą, motinystę, tėvystę ir vaikystę. Valstybė registruoja santuoką, gimimą ir mirtį. Valstybė pripažįsta ir bažnytinę santuokos registraciją. Sutuoktinių teisės šeimoje lygios. Tėvų teisė ir pareiga – auklėti savo vaikus dorais žmonėmis ir ištikimais piliečiais, iki pilnametystės juos išlaikyti. Vaikų pareiga – gerbti tėvus, globoti juos senatvėje ir tausoti jų palikimą.“ LR Seimui nesutarus dėl minėto įstatymo projekto, reikalauti, kad Seimo nariai, vadovaudamiesi LR Konstitucijos 9 str. suteikta teise, patys inicijuotų referendumą dėl šio svarbiausio valstybės bei tautos gyvenimo klausimo.

2. Nepritarti ir reikalauti, kad LR Vyriausybė ir LR Prezidentas (ė) neteiktų LR Seimui, o pastarasis, naudodamasis nacionalinės valstybės diskrecija, neratifikuotų Europos Tarybos konvencijos dėl smurto prieš moteris ir smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir šalinimo (Stambulo konvencija), kurioje, prisidengiant kova su smurtu prieš moteris, 4 str. 3 dalyje reikalaujant “nediskriminacijos dėl lytinės tapatybės” bei įvedant “gender” (“socialinės lyties”) sąvoką, įteisinamas lyties “pasirinkimas” ir tuo keliama grėsmė etiniams žmonių būties, paremtos biologiniu lyčių skirtumu, socialiniams ir teisiniams pagrindams, taip pat tradiciniam šeimos institutui, piliečių konstitucinėms pažiūrų ir žodžio laisvės, ribojama tarptautiniuose žmogaus teisių dokumentuose įtvirtinta tėvų teisė auklėti vaikus pagal savo įsitikinimus.

3. Nepritarti ir siūlyti LR Seimui atmesti LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos parengtą LR Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo Nr. I-1234 pakeitimo įstatymo projektą, kurio nuostatos (išplėsta smurto sąvoka) prieštarauja tarptautinių žmogaus teisių dokumentų (Visuotinei žmogaus teisių deklaracijai, Tarptautiniam pilietinių ir politinių teisių paktui ir kt.) normoms ir LR Konstitucijai.¹

4. Priimant įstatymus ir jų pataisas vadovautis nuostatomis, įtvirtinančiomis žmogaus orumą ir gyvybės apsaugą nuo pradėjimo momento (2002 m. ratifikuota OVJEDO konvencija).

5. Pritarti, kad jaunosios kartos rengimas šeimai ir sveikos gyvenamosios ugdymas būtų grindžiamas ankstyvų lytinių santykių vengimo, o ne rizikingos lytinės elgsenos sukeltos žalos mažinimo koncepcija.

¹ http://www.lrs.lt/pls/proj/dokpaieska.showdoc_l?p_id=228323&p_org=7&p_fix=y&p_gov=n

6. Stabdyti teisės aktus, ribojančius tėvų konstitucinę teisę auklėti vaikus pagal savo įsitikinimus. Siekti ir pritari, kad rengiant LR įstatymų projektus bei teisės aktus, susijusius su šeimos ir vaikų teisėmis, taip pat rengiant ir svarstant apžvalgas, ataskaitas bei kitus dokumentus, turinčius įtaką šeimos institutui ir vaikų teisėms, LR Seime, LR Vyriausybėje ir valstybės institucijose nuolat atstovautų Nacionalinės šeimų ir tėvų asociacijos, Lietuvos tėvų forumo, Lietuvos žmogaus teisių koordinavimo centro deleguoti atstovai.

7. Siekiant formuoti valstybinę šeimos ir vaiko teisių apsaugos politiką bei vykdyti Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos, Europos Sąjungos, Lietuvos įstatymų, kitų teisės aktų, reglamentuojančių vaiko teises, jo interesų apsaugą, nuostatų įgyvendinimo stebėseną, reikalauti LR Seimą atkurti ir sudaryti 2008 m. panaikintą nuolatinę Seimo Šeimos ir vaiko reikalų komisiją.

8. Reikalauti į Europos Parlamentą išrinktus Lietuvos atstovus ir LR Vyriausybę dėti visas pastangas, kad ES skiriama parama Lietuvai, struktūriniai fondai ir kitos lėšos būtų nukreiptos ne demoralizuoti ir ardyti Lietuvos šeimas, o šeimos institutui, šeimų teisinei bazei gerinti ir vaikų, auginamų šeimose, gerbūviui stiprinti.

9. Atsižvelgiant į tai, kad įstatymų leidyboje ir valstybės valdžios institucijose nėra nuolatinių nepriklausomų pilietinės visuomenės atstovų piliečių emigracijos, demografinės padėties, demoralizacijos, šeimos ugdymo (vystymo), vaikų auklėjimo ir kitais svarbiausiais žmogaus pilietinių priedermių stiprinimo bei teisių gynimo klausimais, pritari forumą inicijavusių ir jame dalyvaujančių nevyriausybinių organizacijų ketinimui vienytis į Nepriklausomų Lietuvos nevyriausybinių organizacijų koaliciją ir įsteigti Nepriklausomų Lietuvos nevyriausybinių organizacijų tarybą, kurioje veiktų nuolatinė specialistų ir Lietuvos intelektualų sudaryta ekspertų grupė.

Lietuvos intelektualų ir nevyriausybinių organizacijų forumas reiškia įsitikinimą, kad Lietuvos piliečiai, suvokdami savo atsakomybę už vaikų ir šeimos, o kartu ir tautos ateitį, atsakingai rinks Lietuvos Respublikos Prezidentą, kandidatų į Europos Parlamentą, Lietuvos Respublikos Seimą ir vietos savivaldybių tarybas, atsižvelgdami į šių asmenų vertybines nuostatas šeimos, santuokos ir vaikų atžvilgiu. Kviečiame saugoti tradicinę šeimą, vaikus bei ginti kitas pamatines vertybes, nuo kurių priklauso mūsų tautos ir visuomenės ateitis.

Forumo organizatorių ir dalyvių įgaliojimai asmenys:

LUKAS GRINIUS -	Jaunimo sambūris „Pro Patria“
SAULIUS ARLAUSKAS -	MRU teisės profesorius, daktaras
KRESCENCIJUS STOŠKUS -	filosofas, humanitarinių mokslų daktaras
VYTAUTAS BUDNIKAS -	Lietuvos žmogaus teisių koordinavimo centro koordinatorius

ŠEIMOS ONTOLOGIJA IR JOS KONSTITUCINĖS DOKTRINOS LIETUVOJE PROBLEMA

Šiame pranešime norėčiau pateikti argumentus apie santuokos ir šeimos ontologinius principus bei šių principų pagrindu įvertinti poreikį priimti patikslintą Konstitucijos 38 str. redakciją, kurioje būtų naujai suformuluota konstitucinė šeimos doktrina.

I. Prieštaravimai konstitucinėje šeimos doktrinoje

1.1 Santuokos ir šeimos sąvokų skirties pagrindimas Konstitucinio Teismo nutarime

Šiuo metu egzistuoja ryški neatitiktis tarp galiojančio Konstitucijos 38 str. nuostatų ir 2011 m. rugšėjo 28 d. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo 2008 m. birželio 3 d. nutarimo „Dėl valstybinės šeimos politikos koncepcijos patvirtinimo“ patvirtintos šeimos politikos koncepcijos nuostatų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ nuostatų.

Pradžioje pabandyčiau paaiškinti kuo pasireiškia ši neatitiktis. LR Konstitucinis Teismas nedvejotinai atskyrė santuokos ir šeimos institutų sampratą. Konstitucinio Teismo motyvuojamosios dalies II skyriaus 15.1. punkte teigiama: „Tai, kad santuokos ir šeimos institutai yra įtvirtinti tame pačiame Konstitucijos 38 straipsnyje, rodo neatsiejamą ir neginčijamą santuokos ir šeimos ryšį. Santuoka yra vienas iš šeimos konstitucinio instituto pagrindų šeimos santykiams kurti. Tačiau tai nereiškia, kad pagal Konstituciją, interalia jos 38 straipsnio 1 dalies nuostatas, nėra saugomos ir ginamos kitokios nei santuokos pagrindu sudarytos šeimos, interalia santuokos nesudariusių vyro ir moters bendras gyvenimas.

Kaip matome, nors Konstitucinis Teismas pripažįsta, kad „santuokos ir šeimos institutai yra neatskiriami, bet tik vienu vieninteliu atveju, kai šeimos atsiradimo pagrindas yra santuoka. Tuo tarpu, jei vyras ir moteris gyvena bendrą gyvenimą, bet yra santuokos nesudarę, tai toks darinys vis dėlto yra šeima, nors, reikia suprasti, neturi santuokai būdingų bruožų ir nėra laikytinas santuoka.

1.2 Santuokos bruožų priskyrimas šeimos institutui Konstitucinio Teismo nutarime

Tokia Konstitucinio Teismo santuokos ir šeimos santykio interpretacija reikalauja platesnio paaiškinimo, kaip KT teisėjai interpretuoja atskirai santuokos ir šeimos sampratą. Jas galime rasti nutarimo tekste. KT nutarimo II skyriaus 15.1 punkto II dalyje teigiama „Taigi konstitucinė šeimos samprata grindžiama šeimos narių tarpusavio atsakomybe, supratimu, emociniu prierašumu, pagalba ir panašiais ryšiais bei savanorišku apsisprendimu prisiimti tam tikras teises ir pareigas, t. y. santykių turiniu, o šių santykių išraiškos forma konstitucinei šeimos sampratai esminės reikšmės neturi“.

Konstitucinis Teismas akivaizdžiai susiejo santuokos sąvokos turinį tik su šeimos sukūrimo forma, (atskyrė turinį, kurį sudaro šeimos samprata, nuo formos, kurios turinį sudaro registravimo aktas). Tokiu būdu Konstitucinis Teismas konstatavo, kad santuokos esmė yra formalus sutuoktinių valios registravimo aktas ir šeimos sampratai esminio poveikio nedaro.

Ką Konstitucinio Teismo nuomone reiškia „santuoka kaip formalus šeimos sudarymo pagrindas ar tiesiog forma atskirta nuo jos turinio “šeimos”? Konstitucinis Teismas savo nutarime to tiesiogiai nekommentuoja.

1.3 Santuoka kaip asmenų laisvo susitarimo viešas pripažinimas ir registracija

Konstitucinio teismo nutarimo įžanginės dalies II skyriaus 1 p. dalyje galima rasti, suinteresuoti asmens Seimo atstovų tokį santuokos apibūdinimą: „Konstitucijos 38 straipsnio nuostatose, pasak Seimo atstovų, nustatyta, kad šeimos institutas kildinamas iš santuokos, kuri suprantama kaip laisvas vyro ir moters susitarimas.

Konstitucinis Teismas, suinteresuoto asmens teiginio apie santuoką, kaip „laisvą vyro ir moters susitarimą“, deja, nevertino ir neinterpretavo. Taigi akivaizdu, kad Konstitucinis Teismas, aiškindamas santuokos turinį, rėmėsi tik LR Konstitucijos 38 straipsnio ketvirta dalimi: „Valstybė registruoja santuoką, gimimą ir mirtį.

Valstybė pripažįsta ir bažnytinę santuokos registraciją“ ir nesirėmė to paties straipsnio trečia dalimi „Santuoka sudaroma laisvu vyro ir moters sutarimu“. Remiantis šia aplinkybe, galima teigti, kad Konstitucinio Teismo nutarimu gali būti suformuluota tokia konstitucinė santuokos ir šeimos doktrina, kuri nedera su Konstitucijos tekstu.

Norint aiškiau nušviesti, konstitucinės santuokos ir šeimos doktrinos problemą, kuri atsirado, įsigaliojus KT nutarimui, būtina pateikti išsamesnę santuokos teorinę sampratą. Wikipedi žodyne santuoka (*Marriage*), vadinama moterystė (*matrimony*) arba vedybomis (*wedlock*) yra socialiai ir rituališkai pripažintas sutarimas (*union*) ar teisinė sutartis tarp sutuoktinių (*spouses*), kuria sukuriama teisė ir pareigos tarp sutuoktinių ir jų vaikų. Ten pat pažymima, kad santuokos supratimas įvairiose kultūrose skiriasi, bet bendra tai, kad pripažįstami intymūs ir seksualiniai asmenų santykiai. Vokiškų terminų žodyne be tradicinės įstatymiškai ar bažnyčios pripažintos vyro ir moters bendro gyvenimo formos

santuokos (*die Ehe*), dar minima santuoka be vedybų, t.y. į santuoką orientuota bendrija arba dar kitaip vadinamas kohabitacija. Mūsų atveju tai reikštų, kad vyro ir moters ar tos pačios lyties sugyventinių institutas gali pretenduoti būti teisiškai pripažintas santuokos lygiu.

Arba antai anglų kalbos žodyne, santuoka (*marrige*) apibrėžiama kaip „žmonių socialinė jungtis ar teisinis susitarimas, kuriais sukuriama giminytės ryšiai. Tai yra institutas, kuriuo įvairiais keliais priklausomai nuo kultūros ar subkultūrų pripažįstami paprastai intymūs ir seksualiniai santykiai tarp asmenų.

Apibendrinat, galima būtų teigti, kad santuokos institutas reiškia du dalykus: visų pirma laisvą asmenų susitarimą dėl intymių ir seksualinių santykių ir antra oficialų valstybinį ar bažnytinį šio susitarimo pripažinimą.

Minėtame KT nutarime tokio santuokos apibrėžimo deja nesilaikoma. KT nutarime santuokai priskiriamas tik valstybinis registravimo veiksmas, o abipusis sutikimas turėti intymius ir seksualinius santykius priskiriamas šeimos institutui.

Santuokos sudarymo veiksmesantis „laisvo vyro ir moters susitarimo akcentas“, kurį numato LR Konstitucijos 38 str. trečia dalis, kaip tik ir reikštų, kad pagal Konstituciją, šeima atsiranda tik vyro ir moters laisvo sutarimo pagrindu, kurio metu jie prisiima visas sutuoktiniams būdingas pareigas – šeiminiame gyvenime būti artimais vienas kitam ir turėti laisvanoriškus seksualinius santykius. Sutuoktinio pareigų laisvanoriško prisiėmimo ritualas, kuris, beje, gali prasidėti nuo sužadėtuvių, byloja, kad tuoktis nusprendusius asmenis sieja emocinio prieraišumo, tarpusavio supratimo, atsakomybės, pagarbos ryšiai bei savanoriškas apsisprendimas prisiimti tam tikras teises ir pareigas, kurios, kaip teigia Konstitucinis Teismas yra konstitucinių motinystės, tėvystės ir vaikystės institutų pagrindas (Nutarimo motyvuojamos dalies II skyriaus 15.1 punkto antra dalis).

Galima būtų teigti, kad santuokos turinyje esantis „laisvanoriškas sutuoktinių susitarimo prisiimti abipuses pareigas bei tėvystės ir motinystės pareigas, kurioms pritaria visuomenė ir valstybė, akcentas sudaro pagrindą valstybei registruoti santuoką kaip teisėtą bei pripažinti bažnytinę santuokos registraciją (Priminsiu Konstitucijos 38 dalyje teigiama: Valstybė registruoja santuoką, gimimą ir mirtį. Valstybė pripažįsta ir bažnytinę santuokos registraciją). Konstitucinio Teismo nutarime santuokos sampratoje konstatuojant tik formalų valstybinio registravimo veiksmą, kartu nepagrįstai eliminuojamas iš šeimos sampratos esminis dalykas – sutuoktinių abipusių įsipareigojimų vykdyti visas su santuoka susijusias pareigas šeiminiame gyvenime. Kitaip tariant KT teiginys cituoju „santuokos nesudariusių vyro ir moters bendras gyvenimas<...> grindžiamas<...> savanorišku apsisprendimu prisiimti tam tikras teises ir pareigas, kurie, yra konstitucinių motinystės, tėvystės ir vaikystės institutų pagrindas“ yra nekorektiškas, nes laisvanoriškas minėtų pareigų prisiėmimas ir yra viena iš santuokos turinio sudedamųjų dalių. Konstitucinis Teismas tai, kas būdinga santuokos institutui, priskiria šeimos institutui ir tuo viena vertus, susiaurina santuokos instituto turinį iki iš tiesų formalaus registravimo valstybinėje institucijoje akto (antspaudo pase padėjimo) ir kita vertus išplečia šeimos instituto sampratą iki pretenzijų visas šeiminio gyvenimo formas prilyginti iš santuokos kilusiai gyvenimo formai. Tokiu atveju santuokos sąvoka pasidaro mažavertė, kaip Konstitucinis teismas taria „neesminė“ ar apskritai kai kuriais atvejais bevertė, ypač jei galvojama, kad valstybei ir visuomenei yra vis vien, kas ir dėl ko kuria šeimą. Taigi santuokos moralinis ir teisinis nuvertinimas yra kaina, kurią reikia sumokėti už griežtą santuokos ir šeimos institutų atskyrimą.

Siekis formaliai teisiškai suvienodinti ne skirtingas šeimos formas, bet būtent santuokai prilyginti

kitas šeiminio gyvenimo formas visiškai suprantamas tuo aspektu, kad netradicinės šeimos formos siekia būti valstybės pripažintos kaip santuokos. Tai, kad teisiškai vartojant santuokos ir partnerystės terminus, jie suprantami kaip skirtingi institutai, nereiškia, kad skiriasi jų tik iš santuokos sąvokos kylanti esmė – savanoriškas, viešai deklaruojamas ir valstybės registruojamas kelių asmenų šeiminis gyvenimas.

1.4 Konstitucinio Teismo nutarimo galimos teisiųjų pasekmių interpretacijos

Remdamasis savo šiame pranešime pateiktu šeimos ir santuokos institutų atskyrimo pagrindu, kurį numato Konstitucinio Teismo nutarimas, norėčiau pasamprotauti, kokios teisinės pasekmės iš tokio atskyrimo galėtų sekti.

Visų pirma Konstitucinio Teismo suformuluota konstitucinė šeimos samprata teisiųjų pasekmių požiūriu reiškia, kad (cituoju nutarimo motyvuojamos dalies II skyriaus 15.2 p.: Iš Konstitucijos 38 straipsnio 1 dalies kylanti valstybės pareiga įstatymais ir kitais teisės aktais nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kuris užtikrintų šeimos, kaip konstitucinės vertybės, apsaugą, suponuoją ne tik valstybės pareigą nustatyti teisinį reguliavimą, kuriuo inter alia būtų sudarytos prielaidos šeimai tinkamai funkcionuoti, būtų stiprinami šeimos santykiai, ginamos šeimos narių teisės ir teisėti interesai, bet ir valstybės pareigą įstatymais ir kitais teisės aktais taip sureguliuoti šeimos santykius, kad nebūtų sudaroma prielaidų diskriminuoti šeimos santykių dalyvių (kaip antai santuokos neįregistravusių bendrai gyvenančių vyro ir moters, jų vaikų (įvaikių), vieno iš tėvų, auginančio vaiką (įvaikių), ir kt.).

Ši Konstitucinio Teismo formuluotė byloja, kad valstybė privalo ne tik vienodai rūpintis visų šeiminio gyvenimo formų gerove, bet ir pakeisti teisinę bazę taip, kad nė viena šeiminio gyvenimo forma nebūtų diskriminuojama. Manau, kad tokia Konstitucinio Teismo išreikšta pozicija negalėtų būti kvalifikuojama kaip neišplaukianti iš ir anksčiau galiojusių Konstitucijos normų. Šiuo atžvilgiu pritarčiau Konstitucinio Teismo teisėjos Ramutės Ruškytės atskirai nuomonei, kad mūsų Konstitucija iki priimto Konstitucinio Teismo nutarimo nedraudė cituoju „egzistuoti ir kitoms šeimos formoms, tačiau joje apie šias formas nekalbama“.

Konstitucijoje taip pat nekalbama ir apie vienos lyties šeimos formą, bet ar tokia forma remiantis Konstitucinio Teismo nutarimu galėtų būti valstybės taip pat vienodai globojama. Jei žvelgsime tik į šeimos sąvokos išaiškinimą, tai galima teigti, kad vienos lyties asmenų porai taip pat gali būti būdingas (cituoju motyvuojamosios dalies II skyriaus 15.1 p. II dalį) bendras gyvenimas, kuris grindžiamas pastoviais emocinio prieraišumo, tarpusavio supratimo, atsakomybės, pagarbos, bendro vaikų auklėjimo ir panašiais ryšiais bei savanorišku apsisprendimu prisiimti tam tikras teises ir pareigas, kurie yra konstitucinių motinystės, tėvystės ir vaikystės institutų pagrindas. Konstitucinio teismo nutarime apie vienos lyties šeimos formą nepasakoma nė žodžio, tačiau visiškai neaišku, ką Konstitucinio teismo nutarime reiškia motyvuojamosios dalies II skyriaus 15.1 p. II dalies pabaigoje esantis žodelis „ir kita“, kurį reikėtų suprasti „ir kitos galimos šeiminių gyvenimo formos, atitinkančios minėtą apibrėžimą, kurių nevalia diskriminuoti.“

Kalbant šia tema, pažymėtina, kad tarp KT nutarimo reikšmės vertintojų tuoj po nutarimo paskelbimo pasigirdo autoritetinga civilinės teisės specialisto profesoriaus Vytauto Mizaro nuomonė Delfi portale su pavadinimu: „KT: šeimos santykių turinys viršesnis už formą“ Cituoju: Manau, kad vadovaujantis pabrėžtu nediskriminavimo principu, valstybė turi pozityvią pareigą užtikrinti ir netradicinių šeimos santykių dalyvių (nors Konstitucinis Teismas savo nutarime nėra tiesiogiai paminėjęs tos pačios lyties asmenų, tačiau visuomeninių santykių realybė tokia, nori ar nenori dalis visuomenės to, šių asmenų bendras gyvenimas taip pat gali suformuoti šeimos santykius) apsaugą, kiek tai reikalinga jų oriam bendram gyvenimui pripažinti, teisėtų interesų ir teisių apsaugai.“ Manau, kad šios citatos pakanka tam, kad atsakytume į klausimą ar Konstitucinio Teismo nutarimu galėtų būti legitiimuota vienos lyties asmenų šeima.

Nereikia pamiršti, kad apie KT nutarimo galimas teises pasekmes yra pagrindas kalbėti ir kitu santuokos instituto sampratos aspektu, kuris seka iš radikalios santuokos ir šeimos sąvokų atskyrimo. Jei santuokos sampratoje nelieka įprastinio jos turinio – šeimą sudarančių asmenų abipusio laisvo įsipareigojimo ir įsipareigojimo visuomenei bei valstybei ritualo, o lieka tik „neesminė forma“, t. y. vienas išskirtinis požymis – „būti valstybės užregistruotai“ tai tuomet šis išskirtinis santuokos požymis (santuoka ir šeima KT požiūriu skirtingi dalykai) negali būti priskirtas kitoms šeimos formoms, pav. partnerystei. Žodžiu jei galvosime kad partnerystė gali būti registruota, tai tuomet jos turinys bus aprėptas santuokos samprata ir iš santuokos bei šeimos atskyrimo nieko neliks. Kitais žodžiais Konstitucinis Teismas savo nutarime, manau to sąmoningai net nesiekdamas, taip susiaurino santuokos sąvokos turinį, kad šis susiaurinimas apskritai užkertą kelią registruoti kitas nei santuokos keliu atsirandančias šeimas, pav. partnerystę, nesvarbu ar vyro ir moters, ar tos pačios lyties asmenų.

Vargu ar kas galėtų paneigti, kad minimą KT nutarimą lėmė ir iš principo sveikintinas motyvas įrodyti, kad mūsų valstybės Konstitucijoje įtvirtinta šiuolaikinės tendencijas atitinkanti šeimos samprata. Klausimas tokiu atveju tik toks: Ar tikrai realiai Konstitucijoje įtvirtinta tokia šeimos samprata, apie kokią kalbama Konstitucinio Teismo nutarime?

II. Tradicinės šeimos ontologijos prioritetai ir nauja Konstitucijos 38 str. redakcija

2.1. Žmonių tikėjimo mitais svarba pasirenkant šeimos ontologiją

Bet kokiu atveju konstitucinės šeimos doktrinos pagrindas yra tam tikra šeimos sampratos ontologija – t. y. žmonių supratimas apie šeimos instituto vienokią ar kitokią socialinę funkciją ir tikėjimas, kad jų šeimos supratimas yra teisingas. Pažymėtina, kad diskutuojant apie šeimos teisę žmonių tikėjimas pasirinktos šeimos sampratos teisingumu yra netgi svarbesnis nei pateikiami racionalūs šeimos instituto socialinės funkcijos paaiškinimai. LR Seimo narė A.M.Pavilionienė. pasisakyme Delfyje „Ar Konstitucijos 38 straipsnio pataisa išgelbės lietuvišką šeimą?“

(<http://www.delfi.lt/news/ringas/politics/ampavilioniene-ar-konstitucijos-38-straipsnio-pataisa-isingelbeslietuviska-seima.d?id=58155176#ixzz32ELe88SB> teigia: „Tačiau net iš Lietuvos ir užsienio šeimotyrininkų darbų aiškėja, kad šeimos koncepcijos esmę lemia: ne vien reali gyvenimo tikrovė, gyventojų apklausos apie šeimą, bet ir tyrėjo pasaulėžiūra, religinės, moralinės nuostatos. Reikia manyti, kad šios tezės autorė taip pat pripažįsta, kad ir jos šeimos bei santuokos interpretacijas lemia tam tikros išankstinės moralinės tikėjimu grįstos nuostatos.“

Iš tiesų, nereikėtų pamiršti, kad socialinio elgesio standartai yra žmonių susikurti mitai, kuriais siekiama savo gyvenimo pasirinkimams suteikti ontologinį statusą. Bronislaw Malinowski, lenkų etnologas (1884-1942) taria: „Mitas nėra fiktyvios prigimties..., bet gyva realybė... Mitas tokiu būdu yra gyvybinis žmonių civilizacijos ingredientas; tai nėra bereikšmis pasakojimas, bet reikšminga aktyvi jėga; tai nėra intelektualus aiškinimas ar meninis vaizdas, bet pirminio tikėjimo ir moralinės išminties pragmatinis statutus“. Mitas gali būti lygintinas su pirminiu sampročiu. H.-G. Gadamer (1900-2002), vokiečių filosofas teigia: „Gali būti kaip pozityvūs taip ir negatyvūs prietarai...Apšvietos kova su prietarai irgi grįsta prietarų...ir kadangi žmogaus protas pernelyg silpnas, kad išsiverstų be prietarų, laimingas kaip tik tas, kuris išauklėtas teisingų prietarų dvasioje“. (Pattaro E. The Law and the Right. A Reappraisal of the Reality That Ought to Be. (Springer, 2007) 256-257.)

Paminėtos ištraukos rodo, kad mes ginčydami, kokia šeimos samprata yra pranašesnė, turime nepamiršti, kad jos pranašumas galiausiai remiasi ne kokiu nors galutinės tiesos apie šeimos prigimtį racionaliu įrodymu, o mūsų dar prieš racionalią refleksiją gimusiu tikėjimu vienokia ar kitokia šeimos mitologija. H.-G. Gadameris apie tai rašo: „Dar gerokai

iki to, kai mes pradėdame suvokti save refleksyviai, mes visiškai akivaizdžiai suprantame, kad esame šeimos, visuomenės ir valstybės, kurioje gyvename nariai... Todėl atskiro žmogaus prietarai žymiai didesne dalimi nei sampročiai sudaro jo istorinės būties tikrovę“. (H-G Gadamer True and Method (Москва: Пporpecc 1988) 322, 323, 329.)

2.2. Šeimos ontologija LR Konstitucijoje

Mūsų Konstitucinis Teismas savo nutarime konstatavo, kad ontologinių prielaidų konstitucinėje šeimos sampratoje, kurios paremtos žmonių tikėjimu tikrai, esama. Konstitucinis teismas pabrėžė cituoju „Konstitucijos 38 straipsnio 1 ir 2 dalyse yra įtvirtinti bendriausio pobūdžio konstituciniai principai (Konstitucinio Teismo 2004 m. kovo 5 d. nutarimas)“. O tai kaip tik ir reiškia, kad Konstitucijos nuostatos „Šeima yra visuomenės ir valstybės pagrindas“ bei „Valstybė saugo ir globoja šeimą, motinystę ir vaikystę“ yra moralinės prezumpcijos, kurių aukščiausia teisinė galia kyla apibrėžtos šeimos ontologijos pasirinkimo.

Šiai ontologijai būdinga tai, kad šeimos paskirtimi laikoma „būti valstybės ir visuomenės pagrindu“, t. y. Turėti tikslą tikrinti valstybės ir visuomenės gyvybingumą. Tokioje šeimos mitologijoje nelieta vietos laisvavališkam šeimos narių teisių ir pareigų interpretavimui. Tokios mitologijos erdvėje kaip tik ir išaukštinama skirtingų lyčių santuokos pagrindu susikūrusi šeima.

2.3. Alternatyvi mitologija liberalios minties projektuojamoje šeimos ontologijoje

Bet viešojoje erdvėje girdime ir apie kitokią galimą šeimos mitologiją. Dar iki minėto Konstitucinio Teismo Konstitucinio nutarimo priėmimo apie alternatyvią šeimos ontologiją pakankamai nuodugnai ir aktyviai pasisakė profesorius Vytautas Mizaras. 2011 balandžio 28 d. DELFI portale savo straipsnyje „Šeimos samprata: diskriminavimas, arba kai forma aukščiau už turinį“ jis teigia: cituoju „šių dienų realija yra ta, kad valstybės stengiasi kurdamos teisę, o vėliau ją įgyvendindamos gerbti ir saugoti individų teises ir užtikrinti pareigų vykdymą nepriklausomai nuo to, kokią šeimos gyvenimo formą jos yra pasirinkusios. 2010 gruodžio 2 d kitame straipsnyje taip pat Delfi portale pavadintame „Dar kartą apie (gėjų) santuokas, arba kas yra šeima“ profesorius teigia: cituoju „visuomenėje vyrauja šeimos gyvenimo formų įvairovė ir teisė, kaip socialinis gėris, į tai turi reaguoti... šeima ir santuoka - dalykai, kurie negali būti tapatinami tiek tarptautinės, tiek nacionalinės teisės ir jurisprudencijos prasme. Šeima yra visų pirma sociologinis reiškinys, ir teisė paprastai net nereguliuoja šeimos sampratos, nes tai susiklosto visuomenėje – šeimos samprata kinta istoriškai vystantis ir kintant pačiai visuomenei.“

Kaip matome, profesoriaus Vytauto Mizaro formuluojamos šeimos sampratos ontologijos esmę galima išreikšti viena mitologinio pobūdžio prielaida: valstybė privalo besąlygiškai ginti individų teises nepaisydama jokių kolektyvinių tikslų ir šeimos evoliuciją palikti savieigai. Ši ontologija akivaizdžiai remiasi socialinio gyvenimo „savieigos“ mitologiniu aiškinimu. Mitologiniu todėl, kad žmogaus nuo nieko nepriklausantis gyvenimo formos pasirinkimas realiai neįmanomas. Tai yra iliuzija, žmogaus proto fikcija. Kai ši fikcija pristatoma, kaip aukščiausia gyvenimo tiesa, ji įgyja mito reikšmę. Žmonėms šią fikciją viešai skelbiant, jie ima šios fikcijos pagrindu aiškinti savo būtį. O tai reiškia, kad žmonės paprasčiausiai tiki (tokia jų galima sakyti individuali religija (pasaulėžiūra)), kad valstybė negali nurodyti, kokia turi būti šeima bei valstybė ir privalo tiesiog aklaip pripažinti de jure tai, kas yra de facto. Valstybė žinoma tai gali įstatymo lygiu padaryti.

Valstybė gali pasakyti žmogui, tu esi absoliučiai laisvas ir gyvenk kaip nori? Bet kas iš to? Ar žmogaus gyvenimas bus turiningesnis, jei jis nebus iš anksto determinuotas žmonėms bendromis vertybėmis? Pav. pareiga savo gyvenimu užtikrinti ateities kartų atėjimą į pasaulį?

2.4. Komunitarinė šeimos ontologija versus liberalinė šeimos ontologija

Profesoriaus Vytauto Mizaro formuluojamą šeimos instituto filosofiją norėčiau pavadinti liberaline, o kaip rodo profesoriaus tezė „santuoka ir šeima yra skirtingi dalykai“ pilnai gali būti, kad būtent liberalinė šeimos sampratos ontologija galėjo lemti Konstitucinio Teismo argumentų turinį.

Manau, kad mūsų Konstitucijoje iš tiesų yra įtvirtinta ne liberalinė, bet komunitarinė šeimos sampratos ontologija. Konstitucijos 38 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta nuostata kad „Šeima yra visuomenės ir valstybės pagrindas“ gali reikšti tik vieną, kad ne bet kokia šeimos instituto raida atitinka Konstitucijos dvasią ir kad valstybė turi konstitucinį pagrindą formuluoti aktyvią šeimos politiką, ką ir bandė padaryti Seimas. Tuo tarpu liberalinės šeimos ontologijos šalininkai ragina valstybę nesikišti į socialinių procesų savieigą.

Akivaizdu, kad po minėto Konstitucinio Teismo nutarimo, kuris sukūrė koliziją tarp kelių galiojančių Konstitucijos 38 straipsnio interpretacijų, pasirodymo iškilo šeimos ontologijos pasirinkimo problema. Šis pasirinkimas reiškia, kad būtina tokia šio straipsnio redakcija, kuri arba derėtų su KT išaiškinimu, arba šį išaiškinimą paneigtų.

2.5. Komunitarinės šeimos ontologijos pranašumai

Norint ar nenorint tenka grįžti prie komunitarinės ir liberalinės šeimos ontologijos sugretinimų ir pasirinkti tą, kuri akivaizdžiai yra labiau įtikinanti, gyvybingesnė. Pirmasis ontologinis postulatas, kuris turėtų būti vertinamas: tai šeimos prokreacinė funkcija? Kokia šeimos ontologija: komunitarinė ar liberalinė šiai funkcijai geriau tarnauja? Ar gali būti

garantuotas žmonių išlikimas be kryptingos valstybės šeimos politikos teikiant išskirtinį statusą skirtingų lyčių santuokoms, bei skatinant gimstamumą?

Antrasis ontologinis postulatas liečia lyčių vaidmenis. Ar galime pakeisti kelių lyčių (vyro ir moters skirties mitologiją) į genderizmo mitologiją, kuria siekiama dekonstruoti tradicinį vyro ir moters socialinių vaidmenų pasiskirstymą? Ar galima paneigti tą empirinį faktą, kad jau gamta sukuria moters socialinį vaidmenį: išnešioti kūdikį, suteikiant jam šilumą, maistą, ramybę ir vyro socialinį vaidmenį – užtikrinti moters, nešiojančios kūdikį, išorinį saugumą? Ar galima tikėtis tokios socialinių vaidmenų distinkcijos vienos lyties asmenų santuokoje?

Trečiasis ontologinis postulatas liečia seksualinio gyvenimo funkcijos teisinį reguliavimą. Liberalinė ontologija remiasi prielaida, kad seksualinio aktyvumo varžymas daro žalą asmenybei. Edite Estrelas, (g. 1949) portugalų politikės, Europarlamento narės nuo Socialistų partijos parengtos rezoliucijos „Dėl seksualinės ir reprodukcinės sveikatos teisių“ 44 str. sakoma, kad Europos Parlamentas ...pabrėžia, kad seksualinis lavinimas turi būti užtikrintas saugioje, laisvoje nuo tabu, interaktyvioje tarp studentų ir auklėtojų atmosferoje“.

Tradicinės šeimos ontologijos nuostata buvo kitokia: neteikti lytiniais santykiams savaiminės reikšmės, o pabrėžti jų socialinę funkciją, skatinant susilaikymą nuo lytinio gyvenimo iki vedybų.

Taigi, pasirinkimo dilema būtų tokia: Kas geriau, ar padaryti laisvai prieinamas nėštumo nutraukimo operacijas ar ugdyti susivaldymo nuo lytinio gyvenimo pagundų kultūrą?

Atliekant pasirinkimą šiuo aspektu, vertėtų prisiminti Joseph Daniel Unwino (1895-1936), britų etnologo, socialinio antropologo tyrimus. Jis teigia, kad „...juo seksualinis apsiribojimas didesnis, juo visuomeninis lygis aukštesnis; juo seksualinis apsiribojimas mažesnis, juo kultūrinis lygis žemesnis. Išimčių iš šios taisyklės nėra.“ „Seksualinio instinkto tenkinimo apribojimas laikytinas kultūrinės pažangos priežastimi.“ (cit pagal G. Kuby „Gender revoliucija“ P. 92) 2.6. Šeimos politika – nacionalinių valstybių diskrecijos reikalas Tarptautiniai dokumentai palieka šalims diskrecijos laisvę, kokią šeimos politiką vykdyti. Šalių diskrecija visų pirma reiškia ne ką kitą, o šeimos ontologijos pasirinkimą. Ne vienoje šalyje vakaruose pirmenybė suteikta liberalinei šeimos ontologijai? Būtų gerai, jei šiandien mes galėtume kalbėti apie akivaizdžiai pozityvias tokios ontologijos praktinio taikymo pasekmes.

Deja, empiriniai faktai tikrai kol kas neįrodė, kad liberalinė šeimos ontologija turi ateitį.

Tuo tarpu visa žmonijos istorija įrodė, kad tradicinė komunitarinė šeimos ontologija buvo gyvybinga, yra gyvybinga ir kaip rodo istorinis patyrimas neabejotinai bus gyvybinga ateityje. Taigi ar verta Lietuvai eksperimentuoti su konstituciniais šeimos modeliais?

Kol dar niekas mums nenurodo, pabandykime gyventi istorijoje patikrintais ir patikimais mitais. Tai atsispindi 106 Seimo narių valioje teikti naują Konstitucijos 38 straipsnio redakciją:

- **Šeima yra visuomenės ir valstybės pagrindas. Šeima sukuriamą sudarius santuoką.**
- **Santuoka sudaroma laisvu vyro ir moters sutarimu.**
- **Šeima taip pat kyla iš motinystės ir tėvystės.**
- **Valstybė saugo ir globoja santuoką, šeimą, motinystę, tėvystę ir vaikystę. Valstybė registruoja santuoką, gimimą ir mirtį. Valstybė pripažįsta ir bažnytinę santuokos registraciją.**
- **Santuoktinių teisės šeimoje lygios. Tėvų teisė ir pareiga – auklėti savo vaikus dorais žmonėmis ir ištikimais piliečiais, iki pilnametystės juos išlaikyti. Vaikų pareiga – gerbti tėvus, globoti juos senatvėje ir tausoti jų palikimą.“**

LIETUVOS INTELEKTUALŲ IR NEVYRIAUSYBINIŲ ORGANIZACIJŲ KOALICIJOS PAREIŠKIMAS

2014 m. birželio 16 d.
Vilnius

*Dėl konferencijos „Smurto bei savižudybių prevencija
ir destruktivusis menas Lietuvoje“ rezoliucijos įgyvendinimo*

2014 m. balandžio 11 d. Lietuvos Respublikos Seime buvo surengta konferencija „Smurto bei savižudybių prevencija ir destruktivusis menas Lietuvoje“, kurioje menininkai, politikai, mokslininkai ir medikai aptarė Lietuvos kultūros, švietimo ir šiuolaikinio vaizduojamojo meno įtaką visuomenės vertybinių nuostatų formavimui, tautinės savimonės ugdymui ir vaikų auklėjimui. Konferencija priėmė rezoliuciją, raginančią visuomenę ir jos lyderius:

- imtis suderintų veiksmų, kad būtų sutelktos pajėgos kovojant su smurto tolerancijos kultūra bei mažinant savižudybių skaičių ir jų riziką Lietuvoje;
- sukurti nepakantumo atmosferą patyčioms žiniasklaidoje, valdžios įstaigose ir mokyklose;
- sukurti teisinę bazę, kuri žymiai sustiprintų apsaugą nuo patyčių iš tautos ir religinių simbolių, nuo smurto ir destruktijos, nepadorumo apraiškų visose kultūrinio gyvenimo srityse <...>;
- žymiai daugiau dėmesio skirti pozityvių gyvenimo procesų aptarimui ir populiarinimui, etinių ir teisinių problemų gildinimui, buitinio etiketo ir diskusijų kultūros ugdymui, šeimos santykių brandinimui.

Minėtai rezoliucijai iš esmės pritarė LR Socialinės apsaugos ir darbo, Švietimo ir mokslo, Teisingumo ir Vidaus reikalų ministerijos. Antai, LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerija nurodo, kad yra parengusi rekomendacijas, skirtas Vaiko teisių apsaugos tarnybos specialistams, vykdančioms tėvystės socialinių įgūdžių ugdymo užsiėmimus su pozityviais vaikų ugdymo metodais (2014-06-03 raštas). Švietimo ministerija pripažįsta, kad kultūros vertybių puoselėjimas ir pozityviosios, o ne destruktiviosios, kultūros kūrimas ir stiprinimas yra viena iš pagrindinio ir vidurinio ugdymo integruojamųjų programų (2014-05-30 raštas). Vidaus reikalų ministerija (VRM) patvirtina, kad konferencijos rezoliucijoje įvardintos išvalgos yra labai reikšmingos ir aktualios, o smurtas ir patyčios kelia daug rūpesčių visuomenėje. Ji pritaria konferencijos dalyviams, kad didesnių rezultatų galima pasiekti sutelkus visas priemones bei iniciatyvas, ir informuoja, kad VRM yra atvira visuomeninėms iniciatyvoms ir pasirengusi bendradarbiauti <...>(2014-05-29 raštas).

Tačiau Lietuvos Respublikos Seimas 2014 m. gegužės 21 d. gavo LR Kultūros viceministro G. Mažinto raštą Nr. S2-1277 (parengė J. Krušinskaitė), kuriame nurodoma, kad Kultūros ministerija (toliau – Ministerija) neplanuoja įgyvendinti minėtos rezoliucijos punktų, susijusių su kultūros politika ir jos formavimu. Ministerija motyvuoja tuo, kad: a) konferencija „Smurto bei savižudybių prevencija ir destruktivusis menas Lietuvoje“ buvo ypač neigiamai įvertinta visuose specializuotuose kultūros leidiniuose; b) kai kuriuose konferencijos pranešimuose buvo pateikiami tiesos neatitinkantys faktai ir pagrindo neturinti jų interpretacija; c) Ministerija abejoja, kad tam tikros meno formos skatina visuomenėje smurtą ir savižudybes.

Įvertinęs LR Kultūros ministerijos bei žiniasklaidoje išsakytus argumentus „Smurto bei savižudybių prevencija ir destruktivusis menas Lietuvoje“ konferencijos atžvilgiu, Lietuvos intelektualų ir nevyriausybinių organizacijų koalicijos (toliau - LINVO koalicijos) atstovai konstatuoja:

1. Ministerijos 2014-05-21 LR Seimui adresuoto rašto Nr. S2-1277 argumentai, dėl ko atsisakoma įgyvendinti konferencijos rezoliuciją, yra nepagrįsti pirmiausia dėl to, kad konferencijoje svarbiausios valstybės politikos kultūros institucijos, tarp jų Ministerijos atstovai, nedalyvavo, o tai reiškia, kad Ministerija negali objektyviai vertinti konferencijos darbo rezultatų.
2. Manome, kad, priešingai, nei nurodoma Ministerijos rašte, Lietuvos kultūros politika negali būti grindžiama specializuotoje žiniasklaidoje paskelbtomis subjektyviomis atskirų asmenų nuomonėmis, juolab, kad Ministerijos rašte nurodyti specializuoti leidiniai yra priklausomi nuo valstybės finansavimo, leidėjų vertybinių nuostatų ir kitokių įtakų. Be to, neigiamas konferencijos vertinimas žiniasklaidoje taip pat nėra argumentuotas. Teiginiai, kad „tikrą nepasitenkinimo šurmulį menininkų tarpe sukėlė balandį Seime įvykusi konferencija“¹, kad „savižudybių problema Lietuvoje išaugo būtent sovietmečiu“², kad „konferencijos pranešėjai, tarp jų menininkai ir filosofai, meną traktavo kaip realybę,

1 <http://www.vilnius-events.lt/lt/renginiai/luni-siuolaikinis-menas-pripazinti-negalima-cenzuruoti>

2 http://www.lrt.lt/naujienos/nuomones/10/42480/agne_narusyte_cenzuros_ilgesys

o ne kaip būdą tai realybei suvokti ir pajusti<...> “¹, tėra subjektyvi oponentų nuomonė, kuri nepaneigia fakto, kad Lietuva pirmąją ES pagal savižudybių skaičių² ir kad savižudybes tiesiogiai ir netiesiogiai skatina jų propagavimas, įskaitant menines priemones.

Ministerijos teiginys, kad „<...> dauguma dalyvaujančių šiandieninėje kultūroje Lietuvos piliečių yra laimingesni,<...> besididžiuojantys savo šalimi ir pilietiškai aktyvūs“ prieštarauja oficialiai statistikai, kurioje nurodoma, kad:

- Lietuvos viešasis sektorius išlaidų atžvilgiu 2011 m. buvo mažiausias Europos Sąjungoje (TVF, 2013);
- metinis žmogžudysčių skaičius 100 000 gyventojų yra didžiausias tarp 29 pasaulio šalių, 15 kartų didesnis nei Islandijoje (UNICEF, 2013)³;
- Lietuva yra tarp pirmųjų ES šalių, kuriose daugiausia kalinių⁴;
- bendroji socialinė nelygybė Lietuvoje 2010 m. buvo didžiausia Europos Sąjungoje (TVF, 2013)⁵;
- Lietuvoje darbuotojams mokami mažiausi atlyginimai iš visų Baltijos šalių⁶;
- oficialiais duomenimis kas penktas, o neoficialiais – kas trečias Lietuvos gyventojas yra arba ties skurdo rizikos riba, arba priklauso socialinės atskirties grupei⁷;
- 82 proc. (aštuoni iš dešimties 15-64 metų amžiaus asmenų) vartoja alkoholinius gėrimus⁸, pagal alkoholio suvartojimą ir jo sąlygotą žalą Lietuva priskiriama aukščiausios rizikos grupės šalims Europoje⁹;
- vaikų ir jaunimo nuo 1 iki 19 m. mirtingumas pagal mirčių skaičių 100 000 gyventojų yra trečias didžiausias rodiklis tarp 27 šalių (UNICEF, 2013);
- patyčių mastas Lietuvoje yra didžiausias iš 35 šalių. HBSC (Pasaulio sveikatos organizacijos tyrimas) duomenimis¹⁰, patyčias 2–3 kartus per mėnesį patiria apie 27 proc. mokinių (Švedijoje – apie 4 proc.)¹¹;
- Lietuvos vaikai yra nelaimingiausi Europoje¹²;
- Lietuvoje yra didžiausia emigracija tarp ES šalių¹³, mūsų šalis kasmet netenka po 30-40 tūkstančių darbingiausio amžiaus piliečių.¹⁴

Tai tik dalis skaudžios statistikos, kuri, įskaitant neproporcingai didelį savižudybių skaičių, verčia abejoti minėtu Ministerijos teiginiu, kad „dauguma dalyvaujančių šiandieninėje kultūroje Lietuvos piliečių yra laimingesni ir didžiuojasi savo šalimi“. Ministerijos 2014-05-21 rašto Nr. S2-1277 teiginiai leidžia manyti, kad šios institucijos tarnautojams arba nepakanka kompetencijos, arba jiems stinga atsakomybės. Bet kuriuo atveju minėto rašto turinys atskleidžia didelį Ministerijos tarnautojų atotrūkį nuo valstybės ir visuomenės gyvenimo realijų.

Atsižvelgdami į aukščiau išvardintus faktus, LINVO koalicijos atstovai mano, kad LR Kultūros ministerija, kaip ir kitos valdžios institucijos, turi aktyviai dalyvauti smurto ir savižudybių prevencijoje, o tai reiškia, kad valstybės, tarp jų ir mokesčių mokėtojų, lėšos pirmiausia turi būti skiriamos pozityviosios kultūros plėtrai.

LINVO koalicija kviečia Ministeriją planuoti savo darbą ir nustatyti kultūros prioritetus remiantis ne beatodairišku prieinamumu bet kurioms, net ir destruktivioms kultūrinėms naujovėms bei iniciatyvoms, o atsakingai vadovaujantis vertybinėmis visuomenės ir tautos kultūros raidos nuostatomis. Nepakantumas patyčioms, smurtui, destrukcijai, pozityvių gyvenimo normų populiarinimas, buitinio etiketo ir diskusijų kultūros ugdymas turi tapti valstybės ir tautos kultūros vystymo pagrindu.

LINVO koalicija siekia atkreipti LR Prezidentės, LR Seimo ir Vyriausybės dėmesį į tai, kad neproporcingai didelis savižudybių skaičius, alkoholizmas, narkomanija, išplitusi patyčių kultūra, masinė piliečių emigracija ir kiti opūs socialiniai reiškiniai Lietuvoje yra neabejotinai susiję ir su dabartinėmis šalies kultūros tendencijomis. Todėl tvirtinant šalies biudžetą ir skiriant lėšas kultūros vystymui turi būti atsižvelgiama į LR Kultūros ministerijos patvirtintus kultūros plėtros prioritetus. Neleistina, kad piliečių (mokesčių mokėtojų) lėšomis remiama antikultūra griautų nacionalinę kultūrą, kultūrinį paveldą, slopintų tautinę ir vertybinę savimonę.

Būtina viešai pripažinti, kad per du nepriklausomybės dešimtmečius Lietuvos kultūros ir švietimo politika išugdė nemažai piliečių, kurie, propaguodami sekuliarizmą ir vartojimą, pasiryžę griauti Tautos ir visuomenės vertybinius pagrindus (pvz., V. F. Kiurė, R. Brunzaitės ir A. Niauronytės Lietuvos himno feministinis performansas „Po Kudirka, arba patriarchams paliepus, mums panorėjus“, dizainerio R. Kalinkino visuomenės moralės principus pažeidžianti reklama su Jėzų primenančiu džinsuotu vyru ir į Mariją panašia moterimi bei kt.). Todėl LINVO koalicijos atstovai kviečia LR Seimą rengti kuo daugiau viešų diskusijų, kuriose mokslininkai, intelektualai ir kultūros specialistai galėtų išsakyti savo argumentus opiausiais visuomenės klausimais. Tik atvira diskusija, kurioje vyrauja argumentų logika ir teisė, formuoja pilietinę visuomenę ir plėtoja demokratiją.

1 http://www.7md.lt/tarp_disciplinu/2014-05-09/Lietuvos-meno-politikos-seseliai

2 <http://www.delfi.lt/news/daily/health/kodel-lietuva-savizudziu-tauta.d?id=31497937>

3 http://www.unicef-irc.org/publications/pdf/rc11_eng.pdf

4 <http://www.ekonomika.lt/naujiena/daugiausiai-kaliniu-turincios-europos-valstybes-12977.html>

5 <http://www.imf.org/external/pubs/cat/longres.aspx?sk=40424.0>

6 <http://www.lrytas.lt/verslas/rinkos-pulsas/kas-kaltas-kad-lietuvoje-atlyginimai-maziausi-is-visu-baltijos-saliu.htm>

7 <http://kauno.diena.lt/naujienos/lietuva/salies-pulsas/caritas-lietuvoje-jau-yra-apie-1-mln-skurstanciu-gyventuju-621846#.U5yMynZIXIU>

8 <http://www.ntakd.lt/index.php/statistika>

9 <http://www.sekunde.lt/panevezyje/pagal-alkoholio-vartojima-lietuva-pirmaujanti-europoje/>

10 LR Švietimo ir mokslo ministerijos 2014-05-30 raštas Nr. SR-2461

11 http://www.smm.lt/uploads/documents/kiti/sv_prob11_Patycios_mokykloje.pdf

12 <http://xneox.com/spauda/kol-nepasikeis-tv-poiris-tol-lietuvas-vaikai-bus-nelaimingiausi.php>

13 <http://123.emn.lt/lt/bendros-tendencijos/lietuva-es-saliu-kontekste>

14 <http://123.emn.lt/lt/bendros-tendencijos/migracijos-svyravimai-per-metus>

Priedamas: LR Kultūros ministerijos raštas Nr. S2-1277

Lietuvos intelektualų ir nevyriausybinių organizacijų koalicijos atstovai:

SAULIUS ARLAUSKAS- VACLOVAS BAGDONAVIČIUS -	teisės filosofas, profesorius filosofas, humanitarinių mokslų daktaras, Vydūno draugijos garbės pirmininkas
ANTANAS BURASČAS -	LMA akademikas, profesorius, Lietuvos Sąjūdžio iniciatyvinės grupės narys
BRONIUS GENZELIS -	humanitarinių mokslų habilituotas daktaras, profesorius, Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos Akto „Dėl Lietuvos nepriklausomos valstybės atstatymo“ signataras, Valstybinės mokslo premijos laureatas
EUGENIJUS IGNATAVIČIUS-	teatro aktorius, rašytojas, eseistas
ALGIMANTAS VALENTINAS INDRIŪNAS -	vadybos konsultantas, žurnalistas, socialinių mokslų daktaras
VLADAS KANČIAUSKAS -	dailininkas, skulptorius
IRENA REGINA MERKIENĖ -	istorikė, etnologė, profesorė, habilituota humanitarinių mokslų daktarė, LKMA akademikė
VYTAUTAS RUBAVIČIUS -	rašytojas, humanitarinių mokslų daktaras, Lietuvos kultūros tyrimų instituto mokslo darbuotojas
KRESCENCIJUS STOŠKUS -	filosofas, humanitarinių mokslų daktaras, Lietuvos kultūros kongreso pirmininkas
ALFONSAS VAIŠVILA -	teisės filosofas ir teoretikas, M. Romerio universiteto profesorius, habilituotas mokslų daktaras
Lietuvos žmogaus teisių asociacija -	VYTAUTAS BUDNIKAS
Piliečių gynybos paramos fondas -	STASYS KAUSINIS
Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacija -	ROMUALDAS POVILAITIS
Lietuvos Helsinkio grupė -	STASYS STUNGURYS
Asociacija Nepartinis demokratinis judėjimas -	KĘSTUTIS ZABORSKAS
Jaunimo sambūris “Pro Patria” -	VYTAUTAS SINICA
Visuomeninio judėjimo Tautos ateities forumas -	ALGIMANTAS MATULEVIČIUS

LIETUVOS INTELEKTUALŲ IR NEVYRIAUSYBINIŲ ORGANIZACIJŲ KOALICIJOS IŠVADOS

2014 m. liepos 3 d.
Vilnius

Dėl LR Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus 2013 metų veiklos ataskaitos

LR Seime yra įregistruotas nutarimo „dėl Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus 2013 metų veiklos ataskaitos“ projektas Nr. XIIP-1755 (toliau – Projektas), kuriame yra pateikti pasiūlymai LR Vaiko teisių apsaugos kontrolieriui ir LR Vyriausybei.¹

Susipažinęs su minėto nutarimo projektu Lietuvos intelektualų ir nevyriausybinių organizacijų (LINVO) koalicijos atstovai konstatuoja, kad kai kurios jo nuostatos prieštarauja JT Vaiko teisių konvencijai ir Lietuvos Respublikos Konstitucijai.

Pvz., Projekto 2 str. 2 dalyje siūloma LR Vaiko teisių apsaugos kontrolieriui „*tęsti aktyvią veiklą siekiant gerinti apsaugą nuo viešosios informacijos sklaidėjų ir rengėjų kišimosi į privatų vaiko ir jo šeimos gyvenimą*“.

Šiuo siūlymu iš esmės siekiama keisti įstatymus ir kitus teisės aktus, apribojant viešosios informacijos sklaidėjų ir rengėjų teisę domėtis bet kokiais vaiko teisių pažeidimais, net ir tais, kurie yra nagrinėjami teismuose, o tai reiškia, kad viešosios informacijos sklaidėjai ir rengėjai, paviešinę bet kokią nepageidautiną informaciją apie vaiko teisių pažeidimus, gali būti apkaltinti kišimusi į privatų vaiko ir jo šeimos gyvenimą, jiems gali būti taikomos įstatymu numatytos sankcijos.

Pažymėtina, jog JT Vaiko teisių konvencijos 16 str. skelbia, kad „*nė vienas vaikas neturi patirti savavališko ar neteisėto kišimosi į jo asmeninį, šeimyninį gyvenimą, buto neliečiamybę, susirašinėjimo paslaptį arba neteisėto kėsینimosi į jo garbę ir reputaciją (1 d.). Vaikas turi teisę nuo tokio kišimosi ar kėsینimosi būti įstatymo ginamas(2 d.)*“.

Taigi Konvencija draudžia ne bet koki, o tik **savavališką ar neteisėtą** kišimąsi į jo asmeninį, šeimyninį gyvenimą ir kt.

Analogiškai ir Lietuvos Respublikos Konstitucijos 22 str. draudžia ne bet koki, o tik **savavališką ar neteisėtą** kišimąsi į žmogaus asmeninį ir šeimyninį gyvenimą. Taigi tiek LR Konstitucija, tiek tarptautiniai žmogaus teisių dokumentai riboja tik **savavališką ar neteisėtą** kišimąsi į žmogaus asmeninį ir šeimyninį gyvenimą. Eliminavus žodžius „**savavališkas ar neteisėtas**“, iš esmės pasikeistų šių nuostatų teisinis turinys. Todėl ir Projektu negali būti siekiama riboti bet koki viešosios informacijos sklaidėjų ir rengėjų domėjimąsi privačiu vaiko ir jo šeimos gyvenimu.

LINVO koalicijos atstovai taip pat pažymi, kad minėto nutarimo nuostatos neatspindi JT Vaiko teisių konvencijos deklaruojamų tikslų. Pvz., Konvencijos preambulėje skelbiama, kad „*vaikas visapusiškai ir harmoningai vystytis gali tik augdamas šeimoje, jausdamas laimę, meilę ir supratimą*“, kad „*šeimai, kaip pagrindinei visuomenės ląstelei ir natūraliai visų jos narių, ypač vaikų, augimo ir gerovės aplinkai, turi būti suteikta reikiama apsauga ir pagalba, kad ji galėtų priimti visas pareigas visuomenei*“.

Konvencijos 4 str. nurodyta, kad „*Valstybės dalyvės imasi visų reikiamų teisinių, administracinių ir kitų priemonių šioje Konvencijoje pripažintoms teisėms įgyvendinti. Ekonominėms, socialinėms ir kultūrinėms teisėms įgyvendinti valstybės dalyvės panaudoja kiek įmanoma daugiau savo turimų išteklių <...>*“.

Tačiau Projekte nėra siūloma panaudoti nei kokių nors išteklių **vaiko teisei augti šeimoje užtikrinti**, nei šeimai, kaip pagrindinei visuomenės ląstelei ir natūraliai visų jos narių, ypač vaikų, augimo ir gerovės aplinkai, **reikiamai apsaugai ir pagalbai suteikti**, jame nėra nuostatų, kurios skatintų valstybę remti daugiavaikes ir kitokias šeimas, mažintų vaikų atėmimą iš tėvų ir skatintų jų auginimą bei auklėjimą šeimose.

Todėl LINVO koalicijos atstovai siūlo nepritari ir grąžinti tobulinti LR Seimo nutarimo projektą Nr. XIIP-1755, atsižvelgiant į išdėstytas tiek LINVO koalicijos atstovų, tiek ir kitų pastabas bei siūlymus.

¹ http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=469882&p_tr2=2

Lietuvos intelektualų ir nevyriausybinių organizacijų koalicijos atstovai:

SAULIUS ARLAUSKAS -	teisės filosofas, profesorius
VYTAUTAS BUDNIKAS -	Lietuvos žmogaus teisių asociacija
STASYS KAUŠINIS -	Piliečių gynybos paramos fondas
RENALDAS JANČIAUSKAS -	Lietuvos tėvų forumas
ROMUALDAS POVILAITIS -	Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacija
STASYS STUNGURYS -	Lietuvos Helsinkio grupė
KĘSTUTIS ZABORSKAS -	Asociacija Nepartinis demokratinis judėjimas

Lietuvos Respublikos Seimo frakcijoms
Lietuvos Respublikos Vyriausybei
Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijai

LIETUVOS INTELEKTUALŲ IR NEVYRIAUSYBINIŲ ORGANIZACIJŲ KOALICIJOS EKSPERTINĖS IŠVADOS IR SIŪLYMAI

2014 m. liepos 22 d.

Vilnius

Dėl partnerystės santykių įtvirtinimo LR Civiliniame kodekse

LR Teisingumo ministerija pateikė LR Vyriausybei Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso 2.18, 2.19, 3.16, 3.140, 3.150 straipsnių, kodekso trečiosios knygos VI dalies XV skyriaus ir 5.13 straipsnio pakeitimo įstatymo projektą Nr. 14-6681(http://www.lrs.lt/pls/proj/dokpaieska.showdoc_l?p_id=241949&p_fix=n&p_gov=n).

Susipažinę su minėtu projektu (toliau – Projektas), Lietuvos intelektualų ir nevyriausybinių organizacijų (LINVO) koalicijos atstovai konstatuoja, kad kai kurios Projekto nuostatos prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai (toliau – Konstitucijai) ir tarptautiniams žmogaus teises reglamentuojantiems teisės aktams.

Dėl prieštaravimo LR Konstitucijai

Konstitucijos 38 str. skelbia, kad <... *Santuoka sudaroma laisvu vyro ir moters sutarimu. Valstybė registruoja santuoką, gimimą ir mirtį. Valstybė pripažįsta ir bažnytinę santuokos registraciją.*>

2011 m. rugsėjo 28 d. nutarime LR Konstitucinis Teismas nurodo, kad <...**konstitucinė šeimos samprata negali būti kildinama tik iš santuokos instituto**, įtvirtinto Konstitucijos 38 straipsnio 3 dalies nuostatose”. Šia interpretacija Konstitucinis Teismas vienareikšmiškai susieja santuoką tik su vyro ir moters sutarimu kurti šeimą ir faktiškai griežtai atsiejo partnerystę nuo santuokos. Tai patvirtina ir kita Konstitucinio Teismo tezė: <...santuoka yra vienas iš šeimos konstitucinio instituto pagrindų šeimos santykiams kurti. Tai yra istoriškai susiklostęs šeimos modelis, neabejotinai **turintis išskirtinę vertę visuomenės gyvenime**, užtikrinantis tautos ir valstybės gyvybingumą bei istorinį išlikimą.>

Projekte partnerystę siūloma prilyginti santuokos institutui ir tai aiškiai prieštarauja konstitucinei santuokos sampratai. Siūloma pakeisti dabartiniu metu galiojančio LR Civilinio kodekso (toliau - Kodekso) 2.19 str. 1 nuostatą, kurioje įtvirtinta, kad, padarydamos atitinkamą įrašą civilinės būklės aktų įrašų knygose, civilinės metrikacijos įstaigos registruoja civilinės būklės aktus, **išskyrus partnerystę**. Žodžius „**išskyrus partnerystę**“ projekte siūloma iš minėto Kodekso straipsnio pašalinti.

Kodekso 3.16 straipsnyje įtvirtinta, jog asmuo, sudaręs santuoką ir jos įstatymų nustatyta tvarka nenutraukęs, negali sudaryti kitos santuokos. Projekte siekiama šią nuostatą įtvirtinti ir partnerystės atžvilgius.

Taigi Projekte, siekiant įtvirtinti privalomą partnerystės registraciją, siekiama partnerystę prilyginti santuokai, o tai akivaizdžiai prieštarauja LR Konstitucijos nuostatoms ir jų interpretacijai Konstitucinio Teismo 2011m. rugsėjo 28 d. nutarime.

Dėl prieštaravimo tarptautiniams žmogaus teisių aktams

Esminis skirtumas tarp santuokos ir partnerystės yra tas, jog, priešingai nei partnerystė, santuokos institutas yra įtvirtintas tarptautiniuose žmogaus teisių dokumentuose. Pvz., santuoka ir sutuoktiniai Visuotinėje žmogaus teisių deklaracijoje nurodomi 8 kartus (16 ir 25 str.). Tarptautiniame pilietinių ir politinių teisių pakte - 10 kartų (14 ir 23 str.). Tarptautiniame ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių pakte santuokos institutas nurodomas 10 str., Europos socialinėje chartijoje - 19, 24 str. Tarybos reglamente (EB) Nr. 2201/2003 santuoka ir sutuoktiniai nurodyti 71 kartą.¹ Nei minėtuose tarptautiniuose žmogaus teisių dokumentuose, nei Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijoje partnerystės institutas apskritai neminimas. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 38 straipsnyje santuokai ir sutuoktiniams taip pat yra skirtos net keturios nuostatos.

Projektu pažeidžiamos vaiko teisės

Santuokos išskirtinumas pasireiškia tuo, jog tai yra socialinis institutas, per tūkstantmečius susiformavęs įvairiose pasaulio tautose ir nepriklausantis išskirtinai kuriai nors valstybei ar religijai. Tai yra viešas dviejų asmenų turinio ir neturinio pobūdžio įsipareigojimas vienas kitam ir visuomenei kartu kurti šeimą. Santuokoje gimę vaikai iš karto įgyja apsaugą, vaiko saugumą ir tinkamą vystymąsi užtikrinančias teises tėvų atžvilgiu. Tuo tarpu partnerystėje gyvenantys asmenys, deklaruodami savo teises, vengia viešo įsipareigojimo visuomenei. Partnerystės santykiai nesukuria tokio dydžio ir tokios apimties įsipareigojimų visuomenei kaip santuoka.

Partnerystę registruojant kaip santuoką, neabejotinai sudaromos teisinės prielaidos įvaikinimui, o tai skatina vaikų diskriminavimą - vaiko negalėjimą turėti abiejų lyčių tėvus.

Dėl teisių ir pareigų vienovės

Kita vertus, dviejų žmonių įsipareigojimas gyventi kartu partnerystėje nesaisto valstybės pareiga prilyginti šių žmonių gyvenimą santuokoje. Valstybė kuriama piliečių įsipareigojimų visumos valstybei. Priešingai nei partnerystė, santuokos institutas didina piliečių įsipareigojimus valstybei ir visuomenei. Būtent šiais įsipareigojimais labiausiai turi būti suinteresuota valstybė. Dėl to, remdama santuoką, ji ir privalo skatinti piliečius kurti šeimas vyro ir moters santuokos, o ne partnerystės pagrindu.

Dėl tarptautinės teismų praktikos

Santuokos instituto išskirtinumas yra pripažintas ir tarptautinėje teismų praktikoje. Pvz., Vengrijos Konstitucinis Teismas konstatavo, kad „*Platus sutuoktiniams suteiktų teisių ir pareigų spektras neturėtų būti prieinamas tiems asmenims, kurie turi teisę tuoktis, tačiau nusprendė šia teise nepasinaudoti. Stekiant išsaugoti konstitucinę santuokos apsaugą, partneriai, kurie sąmoningai nepasirenka santuokos, neturėtų naudotis to paties lygmens apsauga kaip santuokos atveju. Konstitucijos 15 straipsnyje nustatyta valstybės pareiga saugoti santuokos ir šeimos institucijas neapima pareigos saugoti ne santuoka grindžiamos partnerystės formų*“ (Vengrijos Konstitucinio Teismo 2008 m. gruodžio 15 d. nutarimas Nr. 154/2008).

Analogiškai Prancūzijos Respublikos Konstitucinė Taryba 2011 m. liepos 29 d. nutarime, konstatavo, kad <...santuokos tikslas yra ne tik užtikrinti asmenines, materialines ir tėvų pareigas, bet ir saugoti šeimą.> (Konstitucinės Tarybos 2011 m. liepos 29 d. nutarimas Nr. 2011-155).

Vokietijos Federalinis Konstitucinis Teismas taip pat nustatė, kad „*pagal Pagrindinio Įstatymo 6 straipsnio 1 dalį santuokai suteikiama ypatinga valstybės apsauga, valstybė turi pareigą saugoti ir remti santuoką. Pagal šį konstitucinį įpareigojimą įstatymų leidėjas turi teikti pirmenybę santuokai, o ne kitoms gyvenimo kartu formoms, kaip antai vyro ir moters civilinei partnerystei*“ (Vokietijos Federalinio Konstitucinio Teismo 2007 m. rugsėjo 20 d. nutarimas Nr. 855/06).

Išvada:

Lietuvos Respublikos teisinėje sistemoje santuokos instituto išskirtinumas yra įtvirtintas tiek nurodytų tarptautinių žmogaus teisių dokumentų, tiek LR Konstitucijos 38 straipsnio pagrindu, kurio eliminuoti negali nei LR Teisingumo ministerija, nei kuri nors kita valstybės institucija.

Privataus dviejų ar grupės asmenų, vengiančių įsipareigojimų visuomenei gyvenimo būdas, neturi būti valstybės skatinamas ir registruojamas civiliniu teisės aktu kaip kad yra registruojama santuoka, taip partnerystę prilyginant santuokai, nes tuo yra paneigiama teisių ir pareigų vienovė – esminė teisinės valstybės sąlyga.

Panaikindamas santuokos išskirtinumą ir ją prilygindamas partnerystei, Projektas paneigia Kodekso 3.3 str. 1 dalyje nustatytą santuokos **savanoriškumo principą**, kuris įtvirtintas Konstitucijos 38 straipsnyje, o tai reiškia, kad Projektas paneigia pačią Konstituciją.²

Siūlymas:

1 Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2201/2003, 2003 m. lapkričio 27 d., dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų, susijusių su santuoka ir tėvų pareigomis, pripažinimo bei vykdymo, panaikinantį Reglamentą (EB) Nr. 1347/2000.

2 Lietuvos Respublikos Civilinis kodeksas. Trečioji knyga. Šeimos teisė.

Siūlymas:

Lietuvos intelektualų ir nevyriausybinių organizacijų (LINVO) koalicijos atstovai pažymi, kad žmogaus teisės yra visuotinės, nedalomos ir tarpusavyje susijusios, kad kiekvienas pilietis, įgydamas daugiau teisių, privalo prisiimti ir daugiau pareigų, nes tik tokiu būdu teisinėje valstybėje realizuojama teisių ir pareigų vienovė. To tarpu Projektu siūlomi LR Civilinio kodekso 2.18, 2.19, 3.16, 3.140, 3.150 straipsnių pakeitimai vienai grupei asmenų (gyvenančių partnerystėje) sukuria daugiau teisių, o kitai – (didžiausiai grupei, gyvenančių santuokoje) daugiau pareigų negu teisių. Pastarosios piliečių grupės pareigas reglamentuoja daugybė teisės aktų (LR Pilietybės įstatymas, Gyventojų registro įstatymai, LR Teisingumo ministro įsakymai „Dėl Civilinės metrikacijos taisyklių patvirtinimo“¹, „Dėl asmens vardo, pavardės, tautybės pakeitimo taisyklių patvirtinimo“² ir kt.), kas atitinkamai reikalauja ir nepalyginamai didesnių išteklių, todėl neutralus valstybės dėmesys kitu pagrindu kuriamiems šeimai prilyginamiems dariniams, neabejotinai diskriminuoja santuokos institutą ir jo pagrindu kuriamas šeimas.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, siūlome LR Teisingumo ministerijos parengtą LR Civilinio kodekso 2.18, 2.19, 3.16, 3.140, 3.150 straipsnių, kodekso trečiosios knygos VI dalies XV skyriaus ir 5.13 straipsnio pakeitimo įstatymo projektą Nr. 14-6681 atmes-
ti kaip prieštaraujantį LR Konstitucijai ir Konstitucinio Teismo nutarimams, kitų šalių praktikai santuokos apsaugos srityje.

Lietuvos intelektualų ir nevyriausybinių organizacijų (LINVO) koalicijos atstovų nuostatą tvirtina:

Lietuvos žmogaus teisių asociacija - VYTAUTAS BUDNIKAS

1 LR Teisingumo ministro 2012-03-26 įsakymas Nr. 1R-92 „Dėl teisingumo ministro 2006 m. gegužės 19 d. įsakymo Nr. 1R-160 „Dėl Civilinės metrikacijos taisyklių patvirtinimo“ pakeitimo“ (Žin., 2012, Nr. 37-1837).

2 LR Teisingumo ministro 2001 m. birželio 20 d. įsakymas Nr. 111 „Dėl Asmens vardo, pavardės, tautybės pakeitimo taisyklių patvirtinimo“ (Žin., 2001, Nr. 56-2007; 2009, Nr. 123-5297).

**Lietuvos Respublikos Seimo frakcijoms
Lietuvos Respublikos Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybai
Lietuvos Respublikos žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybai
Lietuvos žurnalistų sąjungai
Žiniasklaidai**

LIETUVOS INTELEKTUALŲ IR NEVYRIAUSYBINIŲ ORGANIZACIJŲ KOALICIJOS EKSPERTINĖS IŠVADOS

2014 m. rugsėjo 23 d.
Vilnius

Dėl Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos sprendimo nutraukti LR Seimo narės M.A.Pavilionienės skundo tyrimą

2014 m. rugsėjo 4 d. Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba (LGKT) pranešė ištyrusi LR Seimo narės Marijos Aušrinės Pavilionienės skundą dėl Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybos (ŽEIT) ekspertų grupės išvados, kurioje pateikiamas knygos „Gintarinė širdis“ vertinimas.¹ Tokį pranešimą 2014 09 18 el. paštu iš LGKT gavo ir Lietuvos žmogaus teisių koordinavimo centras, kuris yra Lietuvos intelektualų ir nevyriausybinių organizacijų (LINVO) koalicijos narys.

LGKT tyrimo esmė

LR Kultūros ministerijos lėšomis Lietuvos edukologijos universiteto leidykla išleido Dangvydės knygą vaikams „Gintarinė širdis“. ŽEIT ekspertai, vertindami šios knygos turinį, nustatė, jog pasakos, pateikiančios tos pačios lyties asmenų santykius kaip normalius ir savaime suprantamus, vaiko trapiam pasaulėžiūrai yra kenksmingos, todėl daro neigiamą poveikį asmenims iki 14 metų. Vadovaudamasi LR Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymu, ŽEIT rekomendavo minėtos knygos platinimą sustabdyti.

LR Seimo narė M.A.Pavilionienė apskundė ŽEIT išvadą LGKT teigdama, kad pozicija, jog vienos lyties porų santykiai nėra laikytini normaliais ir savaime suprantamais, yra diskriminuojanti dėl lytinės orientacijos ir pažiūrų.

1 <http://www.lygybe.lt/lt/naujienos/pranesimai-ziniasklaidai/istirtas-skundas-del-fkju.html>

Ištyrusi skundo aplinkybes ir pritrūkusi objektyvių duomenų apie padarytą pažeidimą, LGKT nusprendė nutraukti tyrimą, kartu pažymėdama, kad ŽEIT ekspertų grupės išvadose stinga gilesnės minimos knygos analizės, t.y. stinga išsamesnės argumentacijos, tikslesnių paaiškinimų, aiškesnių vertinimo kriterijų, galimo priežasties–pasekmės ryšio atskleidimo, galbūt kitų šalių patirties nušvietimo, sprendžiant analogiškas problemas ir pan.

LGKT nusprendė rekomenduoti įstatymų leidėjui keisti teisės aktus, reglamentuojančius ŽEIT darbą, siekti sudaryti nepriklausomų ekspertų komisiją, kurios narius skirtų ne Žurnalistų etikos inspektorius, o įvairios institucijos, visuomeninės organizacijos ir kt., taip pat rekomenduoti: a) keisti ŽEIT ekspertinį vertinimą reglamentuojančius teisės aktus, b) ŽEIT ekspertinį neigiamą poveikį nepilnamečių vystymuisi darančios informacijos vertinimą atlikti tokia pačia tvarka, kaip ir informacijos priskyrimo nesantaiką skatinančios, erotinio, pornografinio ar smurtinio pobūdžio kategorijoms; c) tobulinti Lygių galimybių įstatymą, atkreipiant dėmesį į tikslesnį valstybės institucijų pareigų užtikrinant lygias galimybes apibrėžimą.

LINVO KOALICIJOS IŠVADOS

Dėl LGKT kompetencijos

Susipažinę su minėtomis ŽEIT ir LGKT išvadomis, Lietuvos intelektualų ir nevyriausybinų organizacijų koalicijos atstovai patvirtina, kad LGKT M.A.Pavilionienės skundo tyrimo išvada, jog minėtas tyrimas nutraukiamas trūkstant objektyvių duomenų apie ŽEIT padarytą pažeidimą, yra pagrįsta.

Tačiau LINVO koalicijos atstovai pažymi, kad LGKT tyrimo motyvuojamoji dalis dėl ŽEIT ekspertų grupės išvados, kurioje sakoma, kad *<...pasigesta gilesnės analizės, išsamesnės argumentacijos, tikslesnių paaiškinimų, aiškesnių vertinimo kriterijų, galimo priežasties – pasekmės ryšio atskleidimo, galbūt kitų šalių patirties nušvietimo, sprendžiant analogiškas problemas, ir t.t.>*, nėra argumentuota ir nešališka, o skatinanti lyčių fragmentaciją ir daugumos piliečių diskriminaciją mažumų atžvilgiu.

Pirmaisiai abejonių kelia LGKT, tyrusios M.A.Pavilionienės skundą, kompetencija deramai įvertinti ŽEIT ekspertų grupės išvadas dėl minimos knygos poveikio nepilnamečiams, t.y. ar LGKT darbuotų kvalifikacija - psichologijos, pedagogikos, metodikos bei kiti reikiami profesiniai įgūdžiai - pakankama vertinti ŽEIT ekspertų išvadas. Kad ŽEIT ekspertų grupės darbą gali vertinti tik ekspertai, turintys atitinkamą kvalifikaciją, patvirtina ir LGKT teiginys, kad *<derėtų giliau paaiškinti[...], ką konkrečiai šiuo atveju reiškia „manipuliatyvumas, invazyvumas ir direktyvumas“ ir t.t.>*. LGKT pranešime nenurodoma, kurių sričių specialistų nuomone remiamasi.

Abejotinas LGKT skundo tyrimo išvados teiginys, kad LR Lygių galimybių įstatymo bei LR Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo atskiros normos galimai prieštarauja viena kitai. Skundo tyrimo išvadoje LGKT nurodo, jog *„lygių galimybių įstatymas nėra taikomas šeimos ir privataus gyvenimo sritims, žiniasklaidos turiniui, kultūrinės saviraiškos vaisiams ir pan., kad konkrečių situacijų, kai bet kokių, oficialiai neskirtą švietimo procesui, knygą savo paskaitose švietimo tikslams naudotų dėstytojas ir dėl to kiltų problemų, Lygių galimybių įstatymas nereglamentuoja“*. Taigi LGKT pripažįsta, kad Seimo narės M.A. Pavilionienės skundo tyrimas dėl ŽEIT ekspertų išvadų, kurioje vertinama knyga „Gintarinė širdis“, nepatenka į LGKT kompetencijos sritį.

Nepaisant to, LGKT siūlo keisti teisės aktus, reglamentuojančius ŽEIT darbą, ir siekti sudaryti nepriklausomų ekspertų komisiją, kurios narius skirtų ne žurnalistų etikos inspektorius, o įvairios institucijos, visuomeninės organizacijos ir kt.; keisti ŽEIT ekspertinį vertinimą reglamentuojančius teisės aktus ir ŽEIT ekspertinį neigiamą poveikį nepilnamečių vystymuisi darančios informacijos vertinimą atlikti tokia pačia tvarka, kaip ir informacijos priskyrimo nesantaiką skatinančios, erotinio, pornografinio ar smurtinio pobūdžio kategorijoms ir kt.

Dėl LGKT tyrimo kriterijų

Pastarieji siūlymai turi LGKT veiklos šališkumo ir suinteresuotumo požymių ŽEIT išvados atžvilgiu. Pabrėžiame, kad ŽEIT ekspertų grupės išvada dėl knygos „Gintarinė širdis“ grindžiama LR Konstitucijoje įtvirtintomis nuostatomis dėl pamatinių šeimos vertybių, dėl jų niekinimo ir skatinimo kitokios, negu LR Konstitucijoje ir LR Civiliniame kodekse įtvirtinta, santuokos sudarymo bei šeimos kūrimo sampratos.

LGKT nešališkumas yra esminė sąlyga užtikrinant piliečių lygias galimybes visuomenėje, užkardant bet kokią piliečių diskriminaciją. Šiuo požiūriu svarbu, kaip LGKT savo veikloje vadovaujasi LR Konstitucijos nuostatomis, LR įstatymais ir tarptautiniais žmogaus teisių dokumentais.

Atkreiptinas dėmesys, kad svarbiausi tarptautiniai žmogaus teisių dokumentai vienareikšmiškai nurodo šeimos instituto svarbą visuomenėje, su tuo siejama ir vaiko teisių apsauga.

Visuotinė žmogaus teisių deklaracija skelbia, kad *„šeima yra natūrali ir pagrindinė visuomenės grupė, ir ji turi teisę būti visuomenės ir valstybės saugoma“* (16 str.3 dalis), *„tėvai turi pirmumo teisę parinkti savo vaikams mokymą“* (26 str.3 dalis).

Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas taip pat skelbia, kad *„Valstybės [...] įsipareigoja gerbti tėvų ir atitinkamai atvejais – teisėtų globėjų laisvę rūpintis savo vaikų religiniu ir doroviniu auklėjimu pagal savo pačių įsitikinimus“* (18 str. 4 dalis). Be to, šio pakto 19 str., skelbiantis, kad *„kiekvienas žmogus turi teisę į saviraiškos laisvę...“*, kartu nurodo, kad *„naudojantis šio straipsnio 2 dalyje numatytomis laisvėmis atsiranda ypatingos pareigos ir ypatinga atsakomybė“*. Todėl naudojimas gali būti *„tam tikrais atžvilgiais ribojamas, tačiau tik tiek, kiek numato įstatymai ir yra būtina a) kitų asmenų teisėms[...] apsaugoti“*.

Pažymėtina, kad Tarptautinis ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių paktas įpareigoja valstybes *„gerbti tėvų ir atitinkamai atvejais – teisėtų globėjų laisvę parinkti savo vaikams ne tik valstybės institucijų įsteigtas mokyklas, bet ir kitas*

mokyklas, [...] ir užtikrinti religinį bei dorovinį savo vaikų auklėjimą pagal savo pačių įsitikinimus“ (13 str.).

Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija taip pat garantuoja kiekvienam teisę laisvai reikšti mintis ir įsitikinimus. Tačiau pabrėžia, kad ši teisė „[...] neturi trukdyti valstybėms kelti reikalavimą licencijuoti radijo, televizijos ar kino įstaigas. Naudojimas šiomis laisvėmis, kadangi tai susiję su pareigomis bei atsakomybe, gali būti sąlygojamas tokių formalumų, sąlygų, apribojimų ar bausmių, kurias numato įstatymas ir kurios demokratinėje visuomenėje būtinos [...], siekiant užkirsti kelią kitų asmenų orumui ar teisėms apsaugoti“ (10 str.).

LINVO koalicijos atstovų nuomone, LGKT savo rekomendacijomis siekia daryti klaidinamą poveikį įstatymų leidėjui. Vertinant minėtas LGKT rekomendacijas, būtina atkreipti dėmesį į Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 12 straipsnio nuostatą, kuri skelbia, kad „vyras ir moteris, sulaukę santuokinio amžiaus, turi teisę tuoktis ir sukurti šeimą pagal šią teisę reguliuojančius valstybės vidaus įstatymus“. Taigi ES teisėje aiškiai pripažįstama, jog šeimos politika yra valstybių narių diskrecijos klausimas – jos pačios turi apsispręsti, kokią šeimos politiką formuoti.

Atkreipiame dėmesį, kad Europos žmogaus teisių teismo didžioji kolegija, 2014 m. liepos 16 d. priėmusi sprendimą byloje Hämäläinen v. Suomija, pasisakė ir teisės sudaryti santuoką klausimu. Teismo teigimu, neįteisindamos vienalyčių porų santuokų, valstybės nepažeidžia Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių konvencijos.

Dėl daugumos piliečių konstitucinių teisių

Taigi šiuo požiūriu yra svarbu, kokių nuostatų šeimos politikos atžvilgiu laikosi Lietuvos valstybė. O šios nuostatos yra įtvirtintos Lietuvos Respublikos Konstitucijoje. Joje nurodyta, kad „tėvai ir globėjai nevaržomi rūpintis vaikų ir globotinių religiniu ir doroviniu auklėjimu pagal savo įsitikinimus“ (26 str. 5 d.). Vadinasi, valstybės institucijos, įstaigos ir organizacijos negali siūlyti kitokio vaikų dorovinio auklėjimo, o tik tokį, kuris atitinka Konstitucijos 26 str.5 dalies nuostatas.

M.A.Pavilionienės skundo tyrimo išvadosse pateikiamomis rekomendacijomis įstatymų leidėjui keisti ŽEIT ekspertinį vertinimą reglamentuojančius teisės aktus, revizuoti LR Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymą ir ŽEIT ekspertinį vertinimą reglamentuojančius teisės aktus LGKT iš esmės siekia kvestionuoti nurodytą LR Konstitucijos normą, t.y. LGKT siūlydama įstatymų leidėjui keisti minėtus teisės aktus leidžia suprasti, kad kitu atveju ŽEIT išvados gali būti diskriminuojančios dėl lytinės orientacijos ir pažiūrų, nors LR Konstitucijoje jokių pakeitimų padaryta.

LINVO koalicijos atstovai pripažįsta, jog LGKT turi iniciatyvos teisę nustatyta tvarka siūlyti įstatymų projektus ir netgi teikti rekomendacijas Konstitucijos pataisoms. Tačiau LGKT neturi teisės neigti šiuo metu galiojančios LR Konstitucijos 28 str. nuostatos, kuria nustatyta, kad „įgyvendindamas savo teises ir naudodamasis savo laisvėmis, žmogus privalo laikytis Lietuvos Respublikos Konstitucijos ir įstatymų, nevaržyti kitų žmonių teisių ir laisvių“.

Siekis palengvinti paaugliams kenksmingos informacijos sklaidą (šeimos vertybių menkinimas ir niekinimas) keičiant panašaus pobūdžio informacijos vertinimo tvarką ir principus gali būti vertinamas kaip pažeidimas daugumos Lietuvos piliečių konstitucinės teisės nevaržomai rūpintis vaikų ir globotinių religiniu ir doroviniu auklėjimu pagal savo įsitikinimus“ (26 str. 5 d.).

Dėl Žurnalistų etikos inspektoriaus nepriklausomumo

Taigi LGKT siūlymas vertinti neigiamą informaciją, kuri daro poveikį nepilnamečiams, kitaip, negu šiuo metu tai yra reglamentuojama (skiriant ir keičiant informacijos vertinimo ekspertų grupes bei kt.), gali būti suprantamas, kaip LGKT siekis ne riboti, o palengvinti panašaus pobūdžio informacijos sklaidą, neabejotinai pažeisusių daugumos piliečių konstitucines teises.

LR Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad Konstitucijos 38 straipsnio 1 ir 2 dalių nuostatos išreiškia valstybės įsipareigojimą įstatymais ir kitais teisės aktais nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kuris užtikrintų, kad šeima, taip pat motinystė, tėvystė ir vaikystė, kaip konstitucinės vertybės, būtų visokeriopaipai puoselėjamos ir saugomos (*Konstitucinio Teismo 2000 m. birželio 13 d., 2004 m. kovo 5 d. nutarimai*).

Todėl LINVO koalicijos atstovai nemano, kad niekinimas ir menkinimas to, kas yra valstybės saugoma bei ginama, gali būti tarpusavyje suderinama, o tai reiškia, kad erotinio, seksualinio bei pornografinio pobūdžio informacijos ribojimas nepilnamečiams negali būti panaikintas, kol valstybė saugo ir gina šeimą, motinystę, tėvystę ir vaikystę kaip konstitucines vertybes.

LINVO koalicijos atstovai mano, kad siekis išnaudojant lygių galimybių teises eliminuoti minimą konstitucinę normą yra priskirtinas prie destruktivių, visuomenę supriešančių, o ne ją telkiančių ir konsoliduojančių veiksnių, ir siūlo įstatymų leidėjui minėtą iniciatyvą atmesti.

Lietuvos intelektualų ir nevyriausybinių organizacijų koalicijos atstovai:

SAULIUS ARLAUSKAS -	MRU teisės profesorius, daktaras
KRESCENCIJUS STOŠKUS -	filosofas, humanitarinių mokslų daktaras
VYTAUTAS BUDNIKAS -	Lietuvos žmogaus teisių asociacija
ROMUALDAS POVILAITIS -	Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacija
STASYS KAUŠINIS -	Piliečių gynimo paramos fondas
STASYS STUNGURYS -	Lietuvos Helsinkio grupė
TOMAS ŠALKAUSKAS -	Nacionalinė šeimų ir tėvų asociacija

Rusijos Federacijos Teisingumo ministrui A. V. KONOVALOVUI
Rusijos Federacijos Generaliniam prokurorui J. ČAIKAI
Rusijos Federacijos Ambasada Lietuvoje
Tarptautinei žmogaus teisių lygų federacijai (FIDH)
Europos žmogaus teisių asociacijai (AEDH)
Amnesty International

Kopijos:

Lietuvos Respublikos Prezidentei D. Grybauskaitei
Lietuvos Respublikos Seimui
Lietuvos Respublikos Užsienio reikalų ministerijai

LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ KOORDINAVIMO CENTRO PAREIŠKIMAS

2014 m. rugsėjo 16 d.

Vilnius

*Dėl nepagrįsto Lietuvos Respublikos piliečių baudžiamojo persekiojimo
Rusijos Federacijoje*

BBC Rusijos naujienų tarnyba paskelbė, kad Rusijos Federacijos generalinė prokuratūra kreipėsi teisinės pagalbos į Lietuvos Respublikos teisėtvarkos institucijas dėl Lietuvos Respublikos piliečių, 1990-1991 metais pasitraukusių arba atsisakusių tarnauti SSSR kariuomenėje, siekdama pradėti jų baudžiamąjį persekiojimą.¹

Primename, kad 1990 m. kovo 11 d. teisėtai išrinkta Lietuvos Aukščiausioji Taryba atkūrė Lietuvos nepriklausomybę. Nuo minėto momento tarptautinės teisės požiūriu Lietuvos Respublika tiek *de jure*, tiek *de facto* tapo nepriklausoma savarankiška valstybė. Tačiau tuo metu Lietuvos teritorijoje dar buvo SSSR okupacinė kariuomenė. Ši kariuomenė terorizavo vietinius gyventojus, grobė jaunuolius ir prievarta vežė juos į sovietų armijos karinius dalinius, teisė juos laisvės atėmimo bausmėmis.

Lietuvos Respublikos Krašto apsaugos ministerijos duomenimis, nuo 1990 metų kovo 11 dienos prievartinės tarnybos sovietų armijoje atsisakė 1562 jaunuoliai. Iš jų 67 buvo prievarta išvežti į sovietų karinius dalinius - iš jų 21 jaunuolis 1990 metų kovo 27-osios naktį išvežtas į Magadano sritį, kiti 46 - sugaudyti pavieniui ir išvežti į kitus sovietų karinius dalinius. 20 vaikinių nuteisti laisvės atėmimo bausmėmis, trims iškeltos baudžiamosios bylos, trys jaunuoliai žuvo. 1465 vaikinai, norėdami išvengti prievartinės tarnybos ir sovietų armijos ar valdžios atstovų represijų, buvo priversti slapstyti, keisti gyvenamąją vietą, palikti šeimas.

Tokiu būdu minėtu teisinės pagalbos prašymu Rusijos Federacija ketina vienu metu pradėti per 1,5 tūkstančio Lietuvos piliečių baudžiamąjį persekiojimą.

1990 m. birželio 5 d. Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacija ir Lietuvos Helsinkio grupė informavo Jungtinių Tautų (JT) Žmogaus Teisių Komitetą apie sovietinės okupacinės kariuomenės grobiamus ir prievarta vežamus į sovietų armijos karinius dalinius, Lietuvos jaunuolius, nurodydamos, kad SSSR šiurkščiai pažeidžia 1949 metų Ženevos konvenciją (51 str.), draudžiančią į kariuomenę imti užimtų teritorijų gyventojus, kad SSSR pažeidžia Kopenhagos konferencijos Baigiamąjį dokumentą ir Paryžiaus chartiją naujai Europai, kuri patvirtina įsitikinimų reiškimo laisvę ir draudžia savavališkus areštus ar sulaikymus, žiaurų, nežmonišką ar žmogaus orumą žeminantį elgesį. Taip pat minėtos Lietuvos žmogaus teisių organizacijos prašė JTO pagalbos, nes SSSR pasienio tarnybos neįleisdavo į Lietuvos Respubliką atvykstančių gydytojų, korespondentų, užsienio specialistų ir oficialių delegacijų dalyvauti Lietuvoje rengiamose tarptautinėse konferencijose, atskirais atvejais būdavo sulaikoma humanitarinė kitų šalių pagalba ir kt.

Dėl brutalaus sovietinės armijos elgesio Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacija 1991 m. rugpjūčio 2 d. kreipėsi ir į tuometinį SSSR prezidentą M. Gorbačiovą, reikalaujama nutraukti SSSR vidaus reikalų ypatingos paskirties milicijos (OMON) bei reguliarios kariuomenės specialiųjų padalinių neteisėtus savivaliavimo ir teroro aktus prieš Lietuvos pareigūnus bei taikius gyventojus.

¹ http://www.bbc.co.uk/russian/international/2014/09/140912_lithuania_soldiers_soviet_army.shtml

Tuo metu, kai Lietuvoje buvo grobiami, mušami jaunuoliai, iš jų tyčiojamasi, kai buvo planingai užpuldinėjami Krašto apsaugos, policijos ir muitinių darbuotojai, naikinamos muitinės techninės priemonės, kai 1991 m. liepos 28 d. Pasvalio rajone Lietuvos Respublikoje, buvo sudegintas Saločių muitinės pastatas, o 1991 m. liepos 31-osios naktį nužudyti Medininkų muitinės posto darbuotojai, SSSR prezidentas M.Gorbačiovas neigė SSSR valdžios sąsajas su minėtais sovietinių karinių dalinių įvykdytais teroro aktais bei išpuoliais prieš taikius civilius Lietuvos gyventojus. Jis netgi žadėjo ištirti incidentą, kai OMON Vilniuje užgrobė telefonų ir telegrafo centrą.

Taigi tuometinė SSSR valdžia atsiribojo nuo nusikalstamos savo kariškių veiklos Lietuvos Respublikos teritorijoje. Todėl stebina Rusijos Federacijos teisėtvarkos institucijų iniciatyva minėtus nusikalstamus veiksmus priskirti Rusijos Federacijai, o juos priskirti tektų vadovaujantis pastarųjų teisiniais argumentais, kurie prieštarauja protingumo kriterijams. Pirmiausia teisiniu požiūriu *ad absurdum* yra pradėti baudžiamąjį persekiojimą atsisakiusių tarnauti kariuomenėje valstybės, kurios jau nebėra (SSSR panaikinta Rusijos Federacijos, Ukrainos ir Baltarusijos susitarimu 1991 metų gruodį.)

Kita vertus minėtu laikotarpiu Rusijos Federacijos konstitucija nenumatė prievolės jos teritorijoje tarnauti svetimos valstybės piliečiams, kaip ir sovietinių valstybių konstitucijos nenustatė prievolių jų teritorijose tarnauti Rusijos Federacijos piliečiams. Juolab nepriklausomos Lietuvos Respublikos piliečiai neprivalėjo tarnauti Rusijos Federacijoje, nei pastarosios piliečiai Lietuvos Respublikoje.

Vis dėlto jeigu Rusijos Federacija siekia perimti jau neegzistuojančios valstybės (SSSR) kariuomenės prievoles ir dėl to ketina pradėti baudžiamąjį persekiojimą dėl 1990-1991 m. iš SSSR kariuomenės pasitraukusių ar atsisakiusių joje tarnauti Lietuvos Respublikos piliečių, tai jai dera prisiimti ir atsakomybę už visus Antrojo pasaulinio karo ir pokario nusikaltimus tiek Lietuvos, tiek ir kitų Baltijos valstybių teritorijose - masines žmonių žudynes, deportacijas į sovietinius Gulagus (Stalino valdymo metu jėga į Sibirą iš Latvijos, Estijos ir Lietuvos išstremta per 220 tūkstančių žmonių, neįskaitant politinių kalinių, kurių buvo dar dešimtys tūkstančių), 1991 m. Sausio 13-osios žudynes Vilniuje bei kitus nusikaltimus, nes juos vykdė būtent SSSR kariškiai.

Lietuvoje dar labai daug žmonių, kuriems Rusija asocijuojasi su Levu Tolstojumi, Aleksandru Puškinu, Andrejum Sacharovu, Mstislavu Rostropovičiumi ir kitomis rusų tautos įžymybėmis. Dera nepamiršti, kad Rusijos Federacijos valdžios institucijoms siekiant perimti neegzistuojančios SSSR kariuomenės prievoles laisvų Baltijos valstybių atžvilgiu, teks kartu perimti ir visą SSSR blogio praeities paveldą bei nukentėjusių nuo SSSR tautų panieką Rusijos žmonėms, ko pastarieji tikrai nenusipelnė.

Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijos signatarai:

LMA akademikas, profesorius ANTANAS BURAS
Profesorius, LR Seimo narys ARIMANTAS DUMČIUS
Profesorius, habilituotas humanitarinių mokslų daktaras BRONIUS GENZELIS

Lietuvos žmogaus teisių koordinavimo centras (LŽTKC):

Lietuvos žmogaus teisių asociacija -	VYTAUTAS BUDNIKAS
Piliečių gynimo paramos fondas -	STASYS KAUŠINIS
Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacija -	ROMUALDAS POVILAITIS
Lietuvos Helsinkio grupė -	STASYS STUNGURYS
Asociacija Nepartinis demokratinis judėjimas -	KRESCENCIJUS STOŠKUS

**LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ ORGANIZACIJŲ
EKSPERTINĖS IŠVADOS
DĖL EUROPOS KONVENCIJOS DĖL SMURTO PRIEŠ MOTERIS IR SMURTO
ARTIMOJE APLINKOJE
PREVENCIJOS IR ŠALINIMO**

2014 m. spalio 21 d.

Lietuvos žmogaus teisių koordinavimo centro (toliau - LŽTKC) ir Lietuvos intelektualų ir nevyriausybinų organizacijų koalicijos bei kitų nevyriausybinų organizacijų ekspertai (toliau – Ekspertai), atlikę Europos konvencijos dėl smurto prieš moteris ir smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir šalinimo (toliau – Konvencija) ekspertinį vertinimą konstatuoja, kad šiuo metu nėra būtinybės teikti LR Seimui ratifikuoti minėtą konvenciją, nes Konvencijos nuostatos yra perteklinės Lietuvos teisinės sistemos atžvilgiu - LR Konstitucijoje, įstatymuose ir teisės aktuose nėra jokių diskriminacijos nuostatų dėl lyties ar lytinės orientacijos.

Kita vertus abejotina, ar Konvencijos įgyvendinimas Lietuvoje suteiks visuomenei apčiuopiamą naudą, tačiau jis neišvengiamai sukels negatyvius padarinius Lietuvos Respublikos teisinėje sistemoje.

Dėl lyčių diskriminacijos teisės aktuose

Piliečių laisvė ir lygybė prieš įstatymus nepriklausomai nuo lyties ar lytinės orientacijos, yra įtvirtinta visuose pagrindiniuose LR teisės aktuose:

1. Konstitucijos 29 straipsnis nustato, kad „įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys lygūs“, kad „žmogaus teisių negalima varžyti ir teikti jam privilegijų dėl jo lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų pagrindu“.
2. Nediskriminavimo, laisvės ir lygybės principas įtvirtintas ir kituose Konstitucijos straipsniuose: „šeima yra visuomenės ir valstybės pagrindas. Sutuoktinių teisės šeimoje yra lygios (38 str.); „piliečiai turi teisę lygiomis sąlygomis stoti į Lietuvos Respublikos valstybinę tarnybą“ (33 str.); „minties, tikėjimo ir sąžinės laisvė yra nevaržoma“ (26 str.); „žmogus turi teisę turėti savo įsitikinimus ir juos laisvai reikšti“ (25 str.); „kiekvienas žmogus gali laisvai pasirinkti darbą bei verslą ir turi teisę turėti tinkamas, saugias ir sveikas darbo sąlygas, gauti teisingą apmokėjimą už darbą ir socialinę apsaugą nedarbo atveju“ (48 str.).

Taigi LR Konstitucijoje nėra jokių asmens ar bet kurios žmonių grupės diskriminavimo nuostatų, juolab dėl žmogaus lyties ar seksualinės orientacijos.

3. LR Baudžiamasis, Civilinis ir Administracinių teisės pažeidimų kodeksai nustato atsakomybę už diskriminaciją: Baudžiamojo kodekso (BK) 169 str. nustato bausmę už diskriminavimą dėl tautybės, rasės, lyties, kilmės, religijos ar kitos grupinės priklausomybės. BK 170 str. 1 dalis – „už tikslą platinti, gaminti, įsigyti, siųsti, gabenti, laikyti dalykus, kuriuose tyčiojamasi, niekinama, skatinama neapykanta ar kurstoma diskriminuoti žmonių grupę ar jai priklausantį asmenį dėl lyties, seksualinės orientacijos, įsitikinimų ar pažiūrų arba kurstoma smurtauti, fiziškai susidoroti su tokia žmonių grupe ar jai priklausančiu asmeniu“.

a) BK 170 str. 2 dalis – nustato atsakomybę tam, kas viešai tyčiojasi, niekina, skatina neapykantą ar kursto diskriminuoti žmonių grupę ar jai priklausantį asmenį dėl lyties ir seksualinės orientacijos. Konkreti atsakomybė už diskriminavimą dėl lyties ir seksualinės orientacijos nustatyta ir BK 170¹ straipsnyje.

b) BK 60 str.1 d.12 p. nusikalstama veika, padaryta dėl neapykantos asmenų grupei ar jai priklausančiam asmeniui dėl amžiaus, lyties, seksualinės orientacijos yra priskiriama prie sunkinančių aplinkybių. Baudžiamojo kodekso specialioji dalis reglamentuoja nusikaltimus žmogiškumui ir karo nusikaltimus, padarytus dėl lyties ar kitų motyvų (100 str., 103 str.). \

c) Baudžiamajame kodekse yra XXI skyrius „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai žmogaus seksualinio apsisprendimo laisvei ir neliečiamumui.“ BK kodekso 13, 129, 135, 138, 147, 150, 151¹, 152, 154, 155, 157 straipsniai nustato sankcijas ir bausmes už seksualinį prievartavimą, priekabiavimą, išnaudojimą ir asmens pažeminimą.

d) BK dėl 145, 149, 150, 151 straipsnių pataisos nustato, kad nusikalstamų veikų (dėl smurto artimoje aplinkoje) ikiteisminis tyrimas pradamas be nukentėjusiojo skundo arba jo teisėto atstovo pareiškimo. To paties siekiama ir dėl 148, 152 ir 165 straipsniuose numatytų nusikalstamų veikų (smurto artimoje aplinkoje požymių), analogiškai papildant BPK 409 straipsnį nauja 3 dalimi.

4. Lygios piliečių teisės taip pat įtvirtintos LR Civiliniame kodekse (CK):

- a. CK 3.156 straipsnyje nurodyta, kad tėvo ir motinos teisės ir pareigos savo vaikams yra lygios, jie turi lygias teises ir lygias pareigas savo vaikams, nesvarbu, ar vaikas gimė susituokusiems, ar nesusituokusiems tėvams. Šiame kodekse nurodyta, kad santuoka sudaroma laisva vyro ir moters valia. „Bet koks grasinimas, prievarta, apgaulė ar kitokie valios trūkumai yra pagrindas santuoką pripažinti negaliojančia.“ (CK. 3.13 str.).
- b. Kodekse taip pat nurodyta, kad, „už vaiko auklėjimą ir priežiūrą tėvai atsako bendrai ir vienodai „(3.159 str.), kad „vaikui vardas (vardai) suteikiamas tėvų susitarimu, o tėvui ir motinai nesusitarus dėl vaiko vardo, vardas vaikui suteikiamas teismo nutartimi“ (3.166 str.).
- c. Analogiškai lygios teisės tėvams suteikiamos ir sprendžiant dėl vaiko pavardės (3.167 str.), „tėvas ar motina, pas kurį gyvena vaikas, neturi teisės kliudyti antrajam iš tėvų bendrauti su vaiku ir dalyvauti jį auklėjant“ (170 str.).
- d. CK yra įtvirtinta ir santuokų sudarymo laisvė. Jame (3.299 str.) nurodyta, kad „prašymas įregistruoti santuoką netenka galios, jei bent vienas asmenų, padavusių prašymą, nustatytu laiku neatvyksta jos įregistruoti arba prašymą atsiima“. Be to šiuo teisės aktu yra įtvirtintos lygios teisės netgi sugyventiniams - jų bendrai įgytas ir naudojamas turtas dalijamas lygiomis dalimis (3.234 str.).

5. Administracinių teisės pažeidimų kodekse (ATPK) taip pat nurodoma, kad „administracinio teisės pažeidimo byla nagrinėjama vadovaujantis visų piliečių lygybe prieš įstatymą ir nagrinėjanti bylą organą (pareigūną) nepriklausomai nuo kilmės, socialinės ir turtinės padėties, rasinio ir nacionalinio priklausomumo, lyties, išsilavinimo, kalbos, santykio su religija, užsiėmimo rūšies ir pobūdžio, gyvenamosios vietos ir kitų aplinkybių“ (252 str.).

6. Lygias piliečių teises bei laisves užtikrina ir bylų nagrinėjimo teismuose procesai, kurios reglamentuoja LR Baudžiamojo proceso (LR BPK) ir LR Civilinio proceso (LR CPK) kodeksai bei LR Administracinių bylų teisenos įstatymas (LR ABTĮ). Pvz., LR BPK 6 str. nustato, jog „teisingumas baudžiamosiose bylose vykdomas vadovaujantis principu, kad įstatymui ir teismui visi asmenys lygūs nepaisant kilmės, socialinės ir turtinės padėties, tautybės, rasės, lyties... ir kitų aplinkybių“. Toliau nurodoma, kad „draudžiama kam nors teikti privilegijų arba daryti apribojimus dėl... žmogaus asmeninių savybių, socialinės bei turtinės padėties.“

7. Analogiški piliečių lygybės principai įtvirtinti ir LR CPK, kurio 6 str. nurodyta, kad „teisingumą civilinėse bylose vykdo tik teismai vadovaudamiesi asmenų lygybės įstatymui ir teismui principu, nepaisydami jų lyties, rasės, tautybės... kitų aplinkybių“.

8. LR ABTĮ 6 straipsnis taip pat nurodo, kad „teisingumą administracinėse bylose vykdo tik teismai, vadovaudamiesi visų asmenų lygybe įstatymui ir teismui, nepaisant lyties, rasės, tautybės, ... ir kitų aplinkybių.“

9. Be to, valstybėje veikia du įstatymai, skirti kovai su diskriminacija - Lietuvos Respublikos Lygių galimybių įstatymas ir Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymas. Minėti įstatymai atitinka tarptautinės teisės normas. Abiem įstatymais siekiama įgyvendinti Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintas moterų ir vyrų lygias teises, drausti bet kokią diskriminaciją dėl asmens lyties, įtvirtinant asmenų lygybę, ir draudimą varžyti žmogaus teises ir teikti jam privilegijas lyties, įsitikinimų ar kitokių skirtingumų pagrindu.

10. 2011 metais buvo priimtas LR Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymas, kuriuo siekta apginti silpnesniąją lytį – moterį – nuo smurtautojų artimoje aplinkoje, nes tradiciškai pripažįstama, kad moteris fiziškai silpnesnė vyro atžvilgiu.

Konvencijos nuostatų prieštaravimai LR Konstitucijai ir Lietuvos tarptautiniams įsipareigojimams

Konvencijoje itin išplėsta diskriminavimo sąvokos interpretacija. Joje teigiama, kad „moterų diskriminavimo forma apima visus smurto dėl lyties atvejus, kai moterims sukeliama ar gali būti sukelta ne tik fizinė, bet ir lytinė, psichologinė ar ekonominė žala bei kitokios kančios.“ (3 str.)

Pažymėtina, kad psichologinės žalos pobūdis, kuris gali atsirasti ateityje arba kitokių galimų kančių įrodinėjimas, yra perdėm problemiškas, todėl išplėstinė smurto sąvoka (fizinis, lytinis, psichologinis, ekonominis bei kitokios kančios) pareikalau neprognozuojamų pokyčių valstybės teisinėje sistemoje.

Šiuo metu LR BK reglamentuoja bausmes už bet kokią smurtą prieš asmenis, neišskiriant kokios nors jo formos nei vyro, nei moters atžvilgiu. Tuo tarpu platesnis diskriminavimo formos apibrėžimas Konvencijoje deklaruoja atsakomybės ir bausmės išskirtinumą dėl smurtavimo tik moterų atžvilgiu. Tai reiškia, kad vienos lyties asmens teisės iškeliamos aukščiau už kitos lyties asmens teises ir laisves, kas neabejotinai reiškia vienos lyties diskriminaciją kitos lyties atžvilgiu, o tai prieštarauja Lietuvos valstybės priimtiems tarptautiniams įsipareigojimams bei ratifikuotoms konvencijoms dėl žmogaus teisių:

1. Visuotinėje žmogaus teisių deklaracijoje skelbiama, kad „kiekvienas turi teisę naudotis visomis šioje Deklaracijoje paskelbtomis teisėmis ir laisvėmis be jokių skirtumų, pavyzdžiui, dėl rasės, odos spalvos, lyties, kalbos, religijos, politinių ar kitokių įsitikinimų, nacionalinės ar socialinės kilmės, turtinės, gimimo ar kitokios padėties“ (2 str.), kad „visi žmonės yra lygūs įstatymui ir nediskriminuojami turi teisę į lygią įstatymo apsaugą. Visi turi teisę į lygią apsaugą nuo visokios diskriminacijos, pažeidžiančios šią Deklaraciją, ir nuo visokio tokios diskriminacijos kurstymo“ (7 str.).

2. Europos žmogaus pagrindinių teisių ir laisvių konvencijoje taip pat įtvirtinta teisė, kad būtų gerbiamas kiekvieno žmogaus „asmeninis ir jo šeimos gyvenimas, buto neliečiamybė ir susirašinėjimo slaptumas“ (8 str.), „kiekvienas turi teisę į minties, sąžinės ir religijos laisvę; tai teisė laisvai keisti savo religiją ar tikėjimą, taip pat tiek vienam, tiek kartu su kitais, viešai ar privačiai, laisvai skelbti savo religiją ar *Florence Bellone* tikėjimą, laikant pamaldas,

atliekant apeigas, praktikuojant tikėjimą ir mokant jį“ (9 str.). 14 straipsnyje pažymėta, kad „naudojimas šios Konvencijos pripažintomis teisėmis ir laisvėmis turi būti garantuojamas be jokios diskriminacijos dėl lyties, rasės, odos spalvos, kalbos, religijos, politinių ir kitokių įsitikinimų, nacionalinės ar socialinės kilmės, priklausymo tautinei mažumai, nuosavybės, gimimo ar kitokio statuso“. O 15 straipsnis nustato, kad „jokia šios Konvencijos nuostata negali būti aiškinama kaip suteikianti kuriai nors grupei ar asmeniui teisę atlikti kokius nors veiksmus, kuriais siekiama panaikinti numatytas teises ir laisves ar jas daugiau apriboti nei numatyta šioje Konvencijoje“.

3. Analogiškus įsipareigojimus Lietuva prisiėmė pasirašydama Tarptautinį pilietinių ir politinių teisių paktą, kurio 14 str. 1 dalis nustato, jog „visi asmenys teismams ir tribunolams yra lygūs“. Pakto II dalies 2 straipsnyje Lietuva įsipareigojo „gerbti ir visiems esantiems jos teritorijoje bei priklausantiems jos jurisdikcijai asmenims užtikrinti teises, pripažįstamas Pakte, be jokių skirtumų, tokių kaip lytis, įsitikinimai ir kt.“ Taigi minėtu dokumentu valstybė įsipareigojo „užtikrinti vyrams ir moterims lygias teises naudotis visomis Pakte išvardytomis pilietinėmis ir politinėmis teisėmis“ (3 str.). Pakto 5 straipsnio 2 dalyje netgi nurodyta, kad „negali būti leidžiama kaip nors apriboti ar sumažinti pagrindines žmogaus teises, pripažintas ar galiojančias pagal kokios nors šalies įstatymus, konvencijas, taisykles ar papročius, ta dingstimi, kad šis Paktas tokių teisių nepripažįsta ar jas pripažįsta mažesniu mastu.“ „Visi žmonės yra lygūs įstatymui ir turi teisę į vienodą, be jokios diskriminacijos įstatymo apsaugą“ (26 str.). Šiuo atžvilgiu įstatymas turi drausti bet kokią diskriminaciją ir užtikrinti visiems vienodą ir veiksmingą apsaugą nuo diskriminacijos, tarp jų ir lyties, pažiūrų ar kokio nors kito požymio pagrindu.

4. Piliečių lygybė ir bet koks diskriminacijos draudimas įtvirtintas ir Lietuvos Respublikos Konstitucijos 29 str., kuriame nurodoma, kad „įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys lygūs. Žmogaus teisių negalima varžyti ir teikti jam privilegijų dėl jo lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų pagrindu.“ Tad šiuo atveju išskiriant kurią nors lytį arba akcentuojant išskirtines moterų teises, neišvengiamai pažeidžiamas lyčių lygybės principas, o tuo pačiu Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos, Europos žmogaus pagrindinių teisių ir laisvių konvencijos, Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto, galiausiai ir Lietuvos Respublikos Konstitucijos nuostatos.

Teisinės kolizijos

Atkreiptinas dėmesys, kad ir šiuo metu įrodinėjimo prievolė skundžiamajam yra įtvirtinta LR Lygių galimybių įstatyme, kurio 4 str. nurodo, jog „teismuose ar kitose institucijose nagrinėjant asmenų skundus ar ieškinius dėl diskriminacijos lyties, lytinės orientacijos ar kitu pagrindu, pareiškėjui nurodžius aplinkybes, leidžiančias daryti prielaidą dėl tiesioginės ar netiesioginės diskriminacijos buvimo, preziumuojama, kad tiesioginės ar netiesioginės diskriminacijos, priekabiavimo ar nurodymo diskriminuoti faktas buvo“.

Nesvarstant to, kiek minėto įstatymo nuostatos atitinka Konstitucijos 31 str. įtvirtintą asmens nekaltumo prezumpciją, akivaizdu, kad ratifikavus Konvenciją ir atitinkamai priėmus privalomas įstatymų pataisas mūsų teisėje nekaltumo prezumpcija bus taikoma dar rečiau.

Svarbi aplinkybė ta, kad daugelį psichologinio, ekonominio ar emocinio smurto atvejų objektyviai neįmanoma iširti, nes smurtavimo faktas neretai priklauso ne tik nuo smurtautojo elgesio, bet ir nuo aukos dvasinės savijautos - sudirgęs, blogos fizinės savijautos asmuo gali neadekvačiai reaguoti į kito asmens elgesį. Tokiu būdu įstatymu nustačius, kad sukelta emocinė, psichologinė kančia ar netinkama asmens priežiūra yra laikytina smurtavimu, neišvengiamai teks teisiškai reglamentuoti ir tokio smurtavimo veiksmų vertinimą, pasitelkiant psichologijos ir psichiatrijos mokslą.

Atkreiptinas dėmesys, kad Lietuva turi itin skaudžią sovietmečiu sukauptą piktnaudžiavimo psichiatrija patirtį. Visuomenei teks ypatinga užduotis - stebėti, kad ši „patirtis“ nebūtų skleidžiama, ypač tuo atveju, kad kitas asmuo gali manyti, jog jis nepakankamai prižiūrimas, kad vieno asmens elgesys kelia kitam asmeniui psichologinę kančią, kad vyro elgesys verčia moterį jaustis ekonomiškai priklausomą nuo jo (ekonominis smurtas) ir kt. Pastaroji smurto sąvoka siejama su mūsų visuomenėje tradiciškai įtvirtinta vyro pareiga išlaikyti šeimą, kuri suponuoja pastarojo pareigą išlaikyti moterį, kas dažnai yra susiję su šeimos pajamų ir išlaidų kontrole, tuo tarpu minėtą kontrolę jau galima traktuoti kaip moters laisvės apribojimą.¹

Ypač svarbu tai, kad daugeliu atvejų Konvencija revizuoja šalies paprotinę teisę, kai teisiųjų papročių svarba nuolat didėja „ir ši aplinkybė siejama su besiplečiančia teisės samprata – įstatymų leidėjas vis dažniau traktuoja teisę plačiąja prasme, kai žmogus gali tikėtis teisinės gynybos ne tik valstybės nustatytoms, bet ir paprotinėms ar net moralinėms normoms“.²

Dėl teisinės sąvokos socialinė lytis

Teisiniu požiūriu ypač ydingas Lietuvos valstybės teisei sistemai yra Konvencijos 4 straipsnis, kuriame „šalys smerkia bet kokias moterų diskriminavimo formas ir nedelsdamos imasi teisiųjų bei kitų priemonių...“. Šioje dalyje Lietuvos valstybė turėtų prisiimti ne tik įsipareigojimus panaikinti moteris diskriminuojančius teisės aktus (kurių nėra) bei praktiką, bet ir įgyvendinti priemones nediskriminuoti asmens dėl socialinės lyties, lytinės orientacijos, lyties tapatybės arba kito statuso. Tokiu būdu socialinės lyties sąvoka turi būti įtraukta į valstybės teisinę sistemą, o tai neišvengiamai suponuoja pareigą teisės aktuose nurodyti pasekmes, kurios laukia smurtautojų dėl asmens socialinės lyties.

Kadangi socialinės lyties samprata nėra pakankamai moksliskai pagrįsta, ją derėtų priskirti mokslinių eksperimentų

1 http://www.ku.lt/wp-content/uploads/2013/04/2005_nr_01_110-121.pdf

2 V.Mikelėnas. Vilnius: Justitia, 1999

ir socialinių įsitikinimų sričiai, o tai reiškia, kad skubiai keisti valstybės nacionalinius teisės aktus ir Konstituciją dėl socialinių įsitikinimų, kurių nepatikrino nei praktika, nei laikas, nėra pakankamo pagrindo.

Konvencija neigia pamatines piliečių laisves

Konvencijos 6 straipsnis nustato pareigą valstybei imtis reikiamų teisinių ir kitokių priemonių, kad valstybės mastu būtų įgyvendinama veiksminga, išsami ir koordinuota politika. Ją paaiškina Konvencijos 11 straipsnis, kuriame valstybė įpareigojama remti mokslinius tyrimus, susijusius su smurto formomis, t.t. socialiai sukonstruoto vaidmens tyrimus, susijusius su socialinės lyties sampratos įtvirtinimu. Konvencijos 12 straipsnyje valstybė įsipareigojama skatinti vyrų ir moterų socialinio ir kultūrinio elgesio modelio pokyčius siekiant išnaikinti prietarus, papročius, tradicijas ir visą kitą praktiką, grindžiamą moters nepilnavertiškumo idėja ar stereotipiniais moterims ir vyrams priskiriamais vaidmenimis. Pastarasis įsipareigojimas negali būti siejamas su smurtu prieš moteris: siekis naikinti papročius ir tradicijas dėl tariamai stereotipinių moterims ir vyrams priskiriamų vaidmenų negali būti siejamas su lietuvių tautos kultūrinių, istorinių ir dvasinių vertybių puoselėjimu. Lietuvoje gyvenančių tautų nacionalinių tradicijų naikinimo siekis nedera su demokratijos samprata bei asmens pažiūrų ir įsitikinimų laisvę. Valstybė negali keisti mokymo medžiagą ir formaliojo švietimo bei mokymo programas (įtraukdama į jas socialinės lyties, lytinės orientacijos, lyties tapatybės ar kito statuso aspektus), nepažeisdama konstitucinės piliečių teisės auklėti vaikus pagal savo dorovinius įsitikinimus.

Valstybės priimti įsipareigojimai nedera ir su kitais pagrindiniais valstybės tarptautiniais įsipareigojimais, pvz., su Visuotinės Žmogaus Teisių Deklaracijos 26 straipsnio trečiosios dalies nuostata, kurioje nurodoma, kad „tėvai turi pirmenybės teisę parenkant savo vaikų mokymą.“ Konvencija eliminuoja Deklaracijoje nurodytą tėvų teisę pasirinkti vaikų mokymą pagal įsitikinimus, t.y. teisę apsaugoti vaikus nuo jiems nepriimtinos informacijos seksualiniais lyties klausimais.

Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto I dalyje (1 str.) nurodoma, kad „visos tautos turi apsisprendimo teisę. Remdamosi šia teise, jos laisvai nustato savo politinį statusą ir laisvai vykdo savo ekonominę, socialinę ir kultūrinę plėtrą“. Lietuvos valstybė pripažino, kad „kiekvienas žmogus turi teisę nekliudomai laikytis savo įsitikinimų“ (19 str.) ir įsipareigojo „gerbti tėvų ir atitinkamais atvejais – teisėtų globėjų laisvę rūpintis savo vaikų doroviniu auklėjimu pagal savo pačių įsitikinimus“ (18 str.). Tarptautiniame ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių pakte Lietuvos valstybė įsipareigojo gerbti tėvų laisvę parinkti savo vaikams mokyklas ir užtikrinti dorovinį savo vaikų auklėjimą pagal savo pačių įsitikinimus (13 str.).

Tokiu būdu Konvencijos įpareigojimai pažeidžia teisėtus Lietuvos valstybės piliečių lūkesčius.

Lietuvos Respublikos Seimas, skelbdamas Konstitucinį aktą dėl Lietuvos Respublikos narystės Europos Sąjungoje (Aktas yra sudedamoji Konstitucijos dalis), jo preambulėje yra pažymėjęs, kad Europos Sąjunga gerbia savo valstybių narių nacionalinį tapatumą ir konstitucines tradicijas.

Konvencija supriešina piliečius

Konvencija skatina piliečių įskundimus, nes kiekvienas asmuo, kuris mano, kad bus vykdomas bet koks fizinis, emocinis ar psichologinis smurtas, privalo apie tai pranešti kompetentingoms organizacijoms arba institucijoms (27 str.). Tokiu būdu yra skatinami įskundimai dėl emocinio arba psichologinio smurto (juos sunkiausia nustatyti). Jų neabejotinai padaugės, kai valstybė ims taikyti baudžiamąsias ar kitokias teises sankcijas už bet kokią nepageidaujamą žodinį, nežodinį ar fizinį seksualinį elgesį, kenkiantį žmogaus orumui, ypač už priešišką, menkinančią, žeminančią ar įžeidžiančią aplinką (Konvencijos 40 str.).

Šiuo metu pagrindą skundams dėl pažeistų moterų teisių teikia Moterų ir vyrų lygių teisių ir galimybių įgyvendinimo įstatymo nuostatos, apibrėžiančios seksualinio priekabiavimo pasekmes. Jose priekabiavimas traktuojamas kaip užgaulus, žodžiu ar veiksmu išreikštas seksualinio pobūdžio elgesys su asmeniu, su kuriuo sieja darbo, tarnybiniai ar kitokio priklausomumo santykiai. Byla keliama gavus nukentėjusio asmens skundą ir asmuo baudžiamas, jeigu „prispyrė materialiai ar tarnybiškai priklausomą moterį lytiškai santykiauti ar kitokia forma tenkinti lytinę aistrą“ (BK 119 str.). „Išimtiniais atvejais, kai byla turi ypatingą visuomeninę reikšmę, ar nukentėjusioji dėl BK 119 str. nurodyto nusikaltimo bei dėl bejėgiškos būklės, priklausomybės nuo kaltinamojo ar dėl kitokių priežasčių neįstengia ginti savo teisių ir teisėtų interesų, prokuroras turi teisę iškelti tokią bylą ir nesant skundo“.

Per pastaruosius metus yra išaiškintos vos kelios panašaus pobūdžio bylos. Tačiau ratifikavus Konvenciją ir pradėjus taikyti baudžiamąsias sankcijas dėl bet kokio priešiško, net ir nepadoraus elgesio tam tikros neapibrėžtos socialinės lyties atžvilgiu, įskundimų nepagrįstų pranešimų, tarpusavio sąskaitų suvedinėjimų ar kitokio pobūdžio bylų teismuose bei piktnaudžiavimų, žymiai padaugės.

Eliminuojamas susitaikymo institutas

Lietuvos teismų praktikai svarbią įtaką turės Konvencijos 47 straipsnio nuostata, pagal kurią Lietuvos teismai priimdami nuosprendį, privalės atsižvelgti į kitų šalių priimtus galutinius nuosprendžius – ši nuostata susaisto mūsų teismų sprendimus su Konvenciją ratifikavusių šalių teismų praktika.

Ypač atkreiptinas dėmesys į Konvencijos 55 straipsnį pavadinimu Ex parte ir ex officio (procesas). Jame nurodyta, kad valstybė, tirdama Konvencijos 35, 36, 37, 38 ir 39 straipsniuose nustatytą nusikalstamą veiką ir taikydama baudžiamąjį

persekiojimą, privalo nesiremti vien aukos paduotu skundu ar pareiškimu. Ji turi tęsti procesą, tarp jų ir baudžiamąjį persekiojimą, net ir tuo atveju, jei auka atsiima savo pareiškimą arba skundą. Tokiu būdu, asmuo, pasiskundęs dėl psichologinio ar emocinio smurto, nebegalės nutraukti proceso, o tai reiškia, kad valstybė privalės atsisakyti tokio pobūdžio bylose susitaikymo instituto, kurio paskirtis įvykdyti teisingumą ir, išsprendus konfliktą, atstatyti tarp šalių teisinę taiką.

Konvencijos nesuderinamumas su LR Konstitucija

Konvencijos priežiūrai šalis įsteigė GREIVIO ekspertų grupę (The Group of experts on action against violence against women and domestic violence), kuri prižiūrės, kaip šalis įgyvendina Konvenciją (66 str.). Minėtai grupei suteiktos ypatingos teisės ir įgaliojimai. Pvz., GREIVIO ir kitų vizituojančios delegacijos narių neleidžiama sulaikyti, suimti, konfiskuoti jų asmeninį bagažą, imtis prieš juos bet kokių juridinių priemonių dėl jų pasakytų ir parašytų kalbų. Tai asmenys turintys imunitetą, prilyginami užsienio šalių vyriausybės atstovams. Jokia konvencija, įskaitant ir Genocido (Konvencija dėl kelio užkirtimo genocido nusikaltimui ir baudimui už jį), taip griežtai nereglamentuoja jos įgyvendinimo. Paminėtinė žmogaus teisių Orhuso konvencija (JT Europos ekonominės komisijos konvencija dėl teisės gauti informaciją, visuomenės dalyvavimo priimančius sprendimus ir teisės kreiptis į teismus aplinkos klausimais) nustato neprivalomas (nekonfrontacinio, neteismo, konsultacinio pobūdžio) priemones patikrinti, kaip yra laikomasi jos nuostatų -14 str. (Orhuso konvencija reguliuoja žymiai platesnę žmonių teisę - apsaugoti ir užtikrinti kiekvieno asmens ir būsimų kartų teisę gyventi sveikatai bei gerovei palankioje aplinkoje).

Konvencijos 73 straipsnyje pabrėžiama, kad jos „nuostatos neturi įtakos nacionalinės teisės aktų ir privalomų tarptautinių dokumentų jau galiojančioms ar galinčioms įsigalioti nuostatoms, pagal kurias yra ar bus suteikiamos palankesnės teisės asmenims, užkertant kelią smurtui prieš moteris ir šeiminiam smurtui ir su juo kovojant.“ Tai reiškia, kad valstybė savo Konstituciją ir tarptautinius įsipareigojimus vidaus teisėje gali taikyti tiek, kiek tai neprieštarauja Konvencijai. Todėl Vyriausybės įsipareigojimas Konvencijos pagrindu keisti įstatymus ir Lietuvos Respublikos Konstituciją yra tiesiogiai susijęs su piliečių įsitikinimų laisvės ir atitinkamai su valstybės suvereniteto apribojimu, nes įstatymų leidėjas turės priimti sprendimą ne tik dėl teisinių, bet ir dėl vertybinių dalykų. Šiuo atveju skirtingai nei totalitarinėje valstybėje, demokratijos sąlygomis yra privaloma atsiklausti visuomenės nuomonės, t.y. surengti visuotinį referendumą, nes „Konstitucijai visi įstatymai turi paklusti ne tik dėl to, kad ji turi aukščiausią juridinę galią, bet ir dėl to kad ji įkūnija teisę – tautos valią, privalomą ne tik piliečiams bet ir pačiam įstatymų leidėjui.“³

SAULIUS ARLAUSKAS	- MRU teisės profesorius, daktaras
KRESCENCIJUS STOŠKUS	- filosofas, humanitarinių mokslų daktaras
VYTAUTAS BUDNIKAS	- Lietuvos žmogaus teisių koordinavimo centras
TOMAS ŠALKAUSKAS	- Nacionalinė šeimų ir tėvų asociacija

³ Alfonsas Vaišvila „Teisės teorija“, Justitia. Vilnius, 2000.

Mokslininkai: valdžios mėginimai kurti pilietinę visuomenę be piliečių pasmerkti nesėkmei

Lapkričio 27 d. Lietuvos Mokslų Akademijoje įvyko mokslinė konferencija „Pilietinė visuomenė – misija visų ir kiekvieno“. Joje aptartos svarbiausios visuomenės vystymo kryptys bei visuomeninių organizacijų atstovų atrankos į kuriamą Lietuvos nevyriausybinių organizacijų tarybą kriterijai. Konferencijoje dalyvavo mokslininkai, politikai,

valdžios ir nacionalinių skėtinių bei kitų nevyriausybinių organizacijų atstovai.

Pranešimus skaitė humanitarinių mokslų daktaras Krescencijus Stoškus, MRU teisės profesorius Saulius Arlauskas, politologas, socialinių mokslų daktaras Laurynas Kasčiūnas, MRU profesorė, humanitarinių mokslų daktarė Rita Aleknaitė-Bieliauskienė, sociologas, habilituotas socialinių mokslų daktaras Romualdas Grigas, dimisijos pulkininkas Ignas Stankovičius, paveldosaugininkė, tarptautinė kultūros paveldo ekspertė Jūratė Markevičienė.

Konferencijos dalyviai svarstė, kaip esant masinei emigracijai, nedarbiui ir skurdiui Lietuvoje kurti pilietinę visuo-

menę. Jie kritikavo 2013 m. priimtą Lietuvos nevyriausybinų organizacijų plėtros įstatymą, ypač jo įgyvendinimo eigą. Įstatymas iškreipia nevyriausybinių organizacijų (NVO) savarankiškumo principus ir prieštarauja Europos Tarybos Ministrų komiteto 2007 m. rekomendacijoms dėl NVO teisinio statuso Europoje. Rekomendacijos imperatyviai draudžia valdžiai tiesiogiai kištis į NVO veiklą ir valdymą. Nors Lietuvos NVO plėtros įstatyme nurodyta, kad NVO – tai nuo valstybės institucijų nepriklausomas, savanoriškumo pagrindais veikiantis viešasis juridinis asmuo, įstatyme taip pat nurodyta, kad NVO tarybos sudėtį bei jos nuostatus tvirtina Vyriausybė, o taryba sudaroma lygiateisės partnerystės pagrindais lygiomis dalimis iš valdžios ir NVO deleguotų atstovų - po 10 žmonių. Taigi kuriama Lietuvos NVO taryba nėra savarankiška, nepriklausoma nuo valdžios.

Dr. K.Stoškus pastebėjo, kad vis daugiau diskutuojama dėl Lietuvos valstybės išlikimo ir lietuvių tautos ateities. Valdžia valstybės ir tautos palaikymo sprendimų neturi. Kuriamas NVO taryba nėra išeitis iš susidariusios padėties, tačiau tai pirmas žingsnis valdžios ir visuomenės bendradarbiavimo link, nes tautos išlikimas yra visų ir pirmiausia valdžios uždavinys. Reikėtų sukurti schemą, kad Tarybos veikloje dalyvautų kuo daugiau nevyriausybinių organizacijų. O šalia tarybos veikiantys NVO blokai apjungtų visas tarybos veikloje pageidaujancias dalyvauti organizacijas. Toks modelis demokratiškiausias.

Prof. S.Arlauskas pažymėjo, kad NVO tarybos kūrimo tikslas – įtraukti kuo daugiau žmonių į valstybės valdymą. Deja, kai kurios reformos valstybės lygmeniu dabartinėmis sąlygomis neįmanomos. Joms trukdo blogai formuojama teismų praktika, kai nesilaikoma netgi pamatinių teisės principų, ydingas valstybės valdymas - permanentinė Prezidentūros, Seimo ir Vyriausybės kova dėl įtakos. Profesoriaus manymu, svarbiausias visuomenės plėtros kryptis reikėtų įtvirtinti įstatymu, antraip nesibaigiantys ginčai dėl prioritetų trukdys priimti sprendimus. S.Arlauskas siūlo prie NVO tarybos įsteigti atstovaujama krypties sektorių, kurių veikloje dalyvautų daugelio tos krypties NVO atstovai, kad vienas asmuo - NVO tarybos narys - negalėtų monopolizuoti visuomenės nuomonės.

Politologas L.Kasčiūnas išskyrė penkias pagrindines visuomenės vystymo kryptis: 1. Nacionalinis saugumas, tautinės valstybės idėjos atgaivinimas. Pilietinės ir tautinės tapatybės ugdymas ypač svarbus dabarties įvykių fone, kai vyksta hibridiniai karai, trinama riba tarp taikos ir karo. Ukraina prieš Rusijos agresiją atsilaiko tik ukrainiečių nacionalinės savimonės dėka. Todėl tautinis patriotinis auklėjimas - tai viena iš pagrindinių mūsų visuomenės vystymo kryptų. 2. Istorinės atminties stiprinimas. Tai pirmiausiai sietina su istorijos dėstymu mokykloje, – jei patys nekursime ir neskleisime savo istorijos pasakojimo, už mus ją papasakos kiti. 3. Krikščioniškųjų vertybių diegimas. Vakarų Europoje vyksta kultūrinis karas prieš gyvybės kultūrą, šeimą ir kitas krikščioniškas vertybes, kurios laikomos „atgyvena“. Šis karas silpnina visuomenes. Tai ypač išnaudoja V.Putino režimas, skelbdamasis krikščioniškųjų vertybių gelbėtoju. Atsvara – šeimos, gy-

vybės kultūros puoselėjimas. 4. Tautinių bendrijų integracija. Privalome sukurti Rytų Lietuvos strategiją (programą ir veiksmų planą). 5. Atskirties tarp centro ir periferijos mažinimas. Būtina mažinti didžiulę socialinę atskirtį, naikinti „dviejų Lietuvų“ naratyvą.

Prof. R.Aleknaitės-Bieliauskienės nuomone, pilietinės visuomenės Lietuvoje nėra. Savanorystė turėtų būti NVO veiklos pagrindas. Dabar daugelis NVO veikia tik todėl, kad yra finansuojamos. Be savanorystės negali vystytis visuomenės pilietinė sąmonė. Valdžia įgudusi rašyti gražias ataskaitas, iš kurių atrodo, jog procesai vyksta sklandžiai ir tvarkingai. Tačiau tikrovė kitokia. Lietuvoje daugėja mažaraščių, neišprususių jaunuolių, švietimo sistema ugdo istorijoje ir vertybėse nebesusigaudantį jaunimą be idėjų ir iniciatyvų. Tokie žmonės negali kurti pilietinės visuomenės, nes neturi pilietinės sąmonės. Profesorės nuomone, nevyriausybinių organizacijų privalo dalyvauti visose valdžios ir valdymo struktūrose (komitetuose, tarybose ir pan.).

Prof. R.Grigo nuomone, visi ankstesnieji mėginimai kurti pilietinę visuomenę baigėsi nesėkme. Tikėtina, kad ir dabartinio mėginimo pabaiga bus tokia pati, nes politinės partijos, vietos ir valstybės valdžia nesuinteresuota visuomenine kontrole ir tam ryžtingai priešinasi. Viltį dėl pilietinės sąmonės pabudimo profesorius sieja su 2017 m. paskelbimu Piliakalnių metais, jeigu LR Seimas tam pritaris. Tai būtų grįžimo prie istorinių išteklių pradžia ir paskatintų tautą susitelkti.

Dimisijos pulkininkas I.Stankovičius nepritarė kai kurių kalbėtojų skeptiškam požiūriui į kuriamą NVO tarybą. Prelegentas atkreipė dėmesį, kad NVO taryba - tai sąveikos su valdžia institucija. Kad ir kokia ji būtų, turime naudotis visomis galimybėmis įtakoti valdžios sprendimus. NVO taryboje gali būti tik 10 NVO atstovų, todėl svarbu, kad į ją patektų žinomi ir visuomenės pasitikėjimą turintys žmonės.

Susibūrusios pagal interesus į atitinkamas 10 visuomenės vystymo kryptų, NVO išsirinktų savo atstovus ekspertus, o pastarieji deleguotų vieną atstovą į tarybą. Taip į pilietinės visuomenės kūrimą būtų įtraukta nemažai nevyriausybinių organizacijų. Ypač tos NVO, kurios bendrąjį interesą iškelia aukščiau už asmeninį ar grupės, privalo turėti galimybę dalyvauti sąveikos su valdžia tarybos veikloje. Svarstyti ir visiškai savarankiškos, nuo valdžios nepriklausomos NVO tarybos steigimo galimybė.

Kultūros paveldo ekspertė J.Markevičienė skeptiškai vertino visuomenininkų iniciatyvas. Ji priminė, kad prieš keletą metų svarstant Lietuvos įstatymų atitiktį Orhuso konvencijai Vyriausybė buvo sudariusi netgi darbo grupę, kuri atliko milžinišką darbą ir pateikė rekomendacijas. Tačiau rekomendacijos tebeguli valdininkų stalčiuose. Prelegentės nuomone, reikia įstatymo, kuris užtikrintų visuomenės dalyvavimą priimant svarbiausius sprendimus. Būtina Seimui teikti NVO plėtros įstatymo pataisas, o Vyriausybei - NVO tarybos nuostatų pataisas, kurios ribotų kadencijų kiekį, nustatytų sprendimų priėmimo tvarką. NVO taryba neturi tapti formalia institucija, laiminančia valdžios sprendimus. Be to, nuostatuose būtina numatyti,

kad NVO tarybos pirmininkas gali būti tik NVO atstovas. Reikėtų įsteigti NVO teisės centrą, kuris teiktų teises konsultacijas nevyriausybinėms organizacijoms ir reikalui esant galėtų atstovauti joms teismuose.

Diskusijose taip pat dalyvavo LR Seimo nariai, politikai, akademinės bendruomenės ir NVO atstovai.

Seimo narys, profesorius Povilas Gylys pabrėžė, kad NVO taryba neturi būti institucija prie Vyriausybės. Tikriausiai Seimo nariams neįsigilinus galėjo būti priimtas toks įstatymas. Tad būtini šio įstatymo pakeitimai ir papildymai.

Lietuvos nepriklausomybės atstatymo Akto signataras Algirdas Endriukaitis kalbėjo apie naująją Europos naratyvą, abejojo Lietuvos valstybės ateitimi ir jos galimybe išlikti tautine valstybe. O ar galima pilietinė visuomenė be savo valstybės?

Į konferencijos dalyvių klausimus atsakė LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (SADM) atstovė Birutė Jautaitė. Paklausta, kokios NVO inicijavo ir kūrė NVO plėtros įstatymą, pripažino, kad jo rengėjai - NVO informacijos ir paramos centras su savo neformalia koalicija bei keliomis NVO. Už įstatymo įgyvendinimą atsakinga SADM nėra numačiusi, kaip turėtų vykti atranka į NVO tarybą. Ministerijos atstovė pritarė siūlymui įsteigti alternatyvią nacionalinę nepriklausomą Nevyriausybinių organizacijų tarybą, kurią sudarytų tik nevyriausybinių organizacijų atstovai.

LMA akademikas, profesorius Antanas Kudzys sutelkė dėmesį į NVO tarybos valdymo struktūrą. Siūloma struktūra efektyviai veikti negali, ji turi turėti pasistemes, kad veikla būtų atsakingesnė ir atskaitingesnė.

Lietuvos nepriklausomybės atstatymo Akto signataras Zigmas Vaišvila pritarė svarstomiems projektams, pažymėdamas, kad būtina aktyviai dalyvauti formuojant NVO tarybą, antraip ji bus sudaryta iš valdžios kontroliuojamų organizacijų atstovų.

Piliečių gynimo ir paramos fondo atstovas Stasys Kaušinis pasidžiaugė, kad priešingų siūlymų ir radikalios projektų kritikos konferencijoje nebuvo.

Vieningai, bendru sutarimu konferencijos dalyviai patvirtinto rekomendacijas LR Seimui ir Vyriausybei dėl atstovų į Lietuvos NVO tarybą atrankos principų ir dėl prioritetinių visuomenės vystymo krypčių. Šios rekomendacijos artimiausiu metu bus pateiktos LR Seimui ir Vyriausybei.

Lietuvos intelektualų ir nevyriausybinių organizacijų (LINVO) koalicijos informacija

DĖL ATSTOVŲ Į LIETUVOS NVO TARYBĄ ATRANKOS PRINCIPŲ

**Lietuvos Respublikos Seimo frakcijoms Lietuvos Respublikos Vyriausybei
Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai**

MOKSLINĖS KONFERENCIJOS „PILIETINĖ VISUOMENĖ - MISIJA VISŲ IR KIEKVIENO” REKOMENDACIJOS

Nutarimas Nr.1

2014 m. lapkričio 27 d.
Lietuvos Mokslų Akademija
Vilnius

LR Nevyriausybinių organizacijų (NVO) plėtros įstatymas (7 str. 1 dalis) nustato, kad iš valstybės institucijų, įstaigų, Lietuvos savivaldybių ir nevyriausybinių organizacijų pasiūlytų atstovų sudaroma visuomeniniais pagrindais veikianti Nevyriausybinių organizacijų taryba.

Mokslinės konferencijos „Pilietinė visuomenė - misija visų ir kiekvieno” dalyviai, siekdami, kad į pilietinės visuomenės kūrimo darbą būtų įtraukta kuo daugiau Lietuvoje veikiančių nevyriausybinių organizacijų, nutaria:

1. Rekomenduoti įstatymu / Vyriausybės nutarimu nustatyti einamojo laikotarpio prioritetines visuomenės vystymo kryptis bei jas atitinkančius NVO plėtros sektorius, kuriuos pagal savo veiklos tikslus, numatomus organizacijos įstatuose, laisvanoriškai galėtų pasirinkti visos Lietuvoje veikiančios NVO.
2. Siūlyti nustatyti, kad prioritetines visuomenės vystymo kryptis atitinkančiuose NVO plėtros sektoriuose nacionalinės skėtinės NVO bei didelį visuomenės pasitikėjimą turinčios NVO bendru sutarimu išsirinktų dešimties NVO sektorių (atitinkančių prioritetines visuomenės plėtros kryptis) ekspertų grupes, kurios turėtų įgaliojimus deleguoti į LR Nevyriausybių organizacijų tarybą po vieną (savo atstovaujamo sektoriaus) atstovą NVO plėtros įstatyme nustatytam laikui.
3. Rekomenduoti nustatyti, kad renkant NVO sektoriaus (plėtros krypties) ekspertus iš NVO dalyvių, turinčių didelį visuomenės pasitikėjimą, svarbiausi atrankos kriterijai būtų šie:
 - Savanorystė
 - NVO veikla nacionaliniame lygmenyje
 - NVO Narystė tarptautinėse organizacijose, jei tokios yra NVO sektoriuje
4. Rekomenduoti įstatymų leidybos teisę turinčioms institucijoms teikti LR Nevyriausybinių organizacijų plėtros įstatymo pataisas, patikslinančias nepriskirtinų prie NVO organizacijų sąrašą, atstovų į Lietuvos Nevyriausybinių organizacijų tarybą atrankos principus, tvarką ir kt.
5. Rekomenduoti LR Vyriausybei papildyti Lietuvos nevyriausybinių organizacijų tarybos nuostatus numatant atstovų rotacijos principus (kadencijų trukmę), Tarybos sprendimų priėmimo tvarką (atskirai valstybės institucijų ir savivaldybių bei NVO atstovų atžvilgiu) bei sprendimų priėmimo galimybę balsavimo metu esant vienodam balsų skaičiui.
6. Rekomenduoti išversti į lietuvių kalbą 2007 m. Europos Ministrų komiteto Rekomendacijas Nr. 2007(14) dėl nevyriausybinių organizacijų Europoje teisinio statuso. Su minėtomis rekomendacijomis, kaip jose nustatyta, supažindinti LR Seimo, Vyriausybės narius, valstybės institucijų ir savivaldybių vadovus, NVO organizacijas.

DĖL PRIORITETINIŲ VISUOMENĖS VYSTYMO KRYPTIŲ

MOKSLINĖS KONFERENCIJOS „PILIETINĖ VISUOMENĖ - MISIJA VISŲ IR KIEKVIENO” REKOMENDACIJOS

Nutarimas Nr.2

2014 m. lapkričio 27 d.
Lietuvos Mokslų Akademija
Vilnius

Įgyvendinant LR Nevyriausybinių organizacijų (NVO) plėtros įstatymo nuostatas mokslinės konferencijos „Pilietinė visuomenė - misija visų ir kiekvieno” dalyviai pritaria, kad Lietuvos nevyriausybinių organizacijų tarybai (7 str.l.d.) atstovautų svarbiausių visuomenės vystymo kryptių nacionalinių skėtinių NVO atstovai, o prioritetinėmis ir svarbiausiomis visuomenės vystymo kryptimis einamuoju laikotarpiu yra laikytinos:

1. Nacionalinis saugumas ir gynyba, pilietinis ugdymas (*krašto apsauga, patriotinių, tautinių iniciatyvų skatinimas, tautinės valstybės idėjos atgaivinimas, tautinės tapatybės ugdymas, lietuviybės, istorinės atminties stiprinimas, jaunimo ugdymas ir kt.*);

2. Bendruomeniškumo stiprinimas, emigracija, ryšiai su išeivija (*savivaldos, vietos bendruomenių ir kaimynijų stiprinimas, atstovavimas jų interesams, ryšiai su išeivijos organizacijomis ir kt.*)
3. Šeimos stiprinimas ir vaikų auklėjimas (*šeimos, kaip valstybės pagrindo, stiprinimas, atstovavimas šeimų, tėvų, globėjų interesams, gimstamumo skatinimas, vaikų, šeimos teisių apsauga, vaikų dorovinis auklėjimas, ugdymas, švietimas ir kt.*);
4. Socialinis - ekonominis šalies vystymas (*visuomenės ekonominės ir socialinės raidos klausimai, socialinis visuomenės stabilumas, pagyvenusių ir senyvo amžiaus žmonių, neįgaliųjų interesų atstovavimas ir jų teisių gynimas, centro ir periferijos atskirties, taip pat gyventojų socialinės atskirties ir skurdo mažinimas bei kt.*);
5. Teisė, teisėtvara ir žmogaus teisės (*valstybės valdymas, teisėsauga, teisingumo vykdymas, Lietuvos visuomenės pilietinės, politinės, ekonominės, socialinės, kultūrinės ir kitos teisės bei laisvės, lygios galimybės, seksualinių mažumų, tiesioginės demokratijos plėtojimas, žmogaus orumo, rinkimų, minties, sąžinės, įsitikinimų, žodžio ir religijos laisvių puoselėjimas, tautinių mažumų, laisvių bei teisių gynimas ir kt.*);
6. Kultūra, mokslas ir švietimas (*meno, kultūros veikla, paveldo apsauga ir muziejų, mokslo ir švietimo sistemų vystymas, visuotinių bendražmogiškų vertybių diegimas, komunikacijos ir skaitmeninių technologijų, išradymų ir kitos techninės kūrybos, profesinio tobulinimo, vaikų ir jaunimo kultūrinės ir mokslinės veikos skatinimas, tautos kultūros tęstinumo palaikymas bei kt.*);
7. Sveikatos apsauga ir sveika gyvensena (*žmonių sveikatos tausojimas ir saugojimas, neigiamo darbo poveikio sveikatai mažinimas, sveikatos įstaigų paslaugų kokybės priežiūra, atstovavimas medicinos darbuotojų, pacientų interesams bei kt.*);
8. Aplinkos saugojimas (*kraštovaizdis, aplinkos ir gamtos apsauga, tvaraus vystymo koncepcija, aplinkos tausojimas ir puoselėjimas; gyvenamosios aplinkos socialinės ir ekologinės kokybės užtikrinimas, visuomenės teisė dalyvauti priimančius sprendimus užtikrinimas bei teisė kreiptis į teismus aplinkos klausimais; kiekvieno dabarties ir būsimų kartų žmogaus teisės gyventi sveikatai ir gerovei palankioje aplinkoje užtikrinimas ir kt.*);
9. Sportas ir jaunimo auklėjimas (*fizinis ugdymas, fizinis lavinimas, kūno kultūra ir sportas, turizmas, gyventojų sveikatos ir sveikos gyvensenos puoselėjimas, didesnio darbingumo, laisvalaikio užimtumo, įvairių visuomenės grupių įtraukimo į sporto bei sveikatingumo veiklą iniciatyvos ir kt.*);
10. Tautinių mažumų integracija, etninių ir religinių vertybių puoselėjimas (*bendražmogiškų vertybių, nacionalinių papročių ir tradicijų puoselėjimas, tautos ir jos kultūros tęstinumo užtikrinimas, Lietuvos tautinių mažumų kultūrinio tapatumo puoselėjimas, tautinių mažumų integracija į Lietuvos visuomeninį gyvenimą, Rytų Lietuvos integracija, tikėjimo ir religijos laisvė bei kt.*).

LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos 2014 10 23 surengtame NVO pasitarime sudarytos darbo grupės vardu, konferencijos moderatoriai:

Jonas Mažintas
Vytautas Budnikas

Parengė Lietuvos intelektualų ir nevyriausybinų organizacijų (LINVO) koalicijos laikinasis biuras
Kaštonų g. 4-7, Vilnius.
El.paštas: komitetas@lta.lt; president@aeroclub.lt
Tiražas 400 egz.